

OUTSIDE IN
TRANSFORMING HATE

TRANSFORMACIJA
SOVRAŽNEGA
GOVORA
V MLADINSKEM DELU

Praktični priročnik

Aktivnosti za mladinske delavke_ce

OUTSIDE IN

TRANSFORMACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA

TRANSFORMACIJA SOVRAŽNEGA GOVORA
V MLADINSKEM DELU

PRAKTIČNI PRIROČNIK

AKTIVNOSTI ZA MLADINSKE DELAVKE_CE

Uredila: Neja Berlič
Prevod: Hana Gärtner
Lektura: Neja Berlič
Strokovni pregled: Mateja Morić, Simona Muršec in Neja Berlič
Dizajn: Hana Gärtner

Ljubljana, Društvo Parada ponosa, 2020

Prva elektronska izdaja.

Spletna lokacija publikacije: <http://www.ljubljanapride.org/publikacije/>

Za finančno podporo se zahvaljujemo programu Erasmus+ Mladi v akciji, ki je podprl projekt, ter Veleposlaništvu Kraljevine Nizozemske v Sloveniji, ki je omogočilo tisk slovenske izdaje priročnika.

Veleposlaništvo
Kraljevine Nizozemske

Vse pravice pridržane.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=24864771
ISBN 978-961-94533-3-9 (pdf)

Sodelujoče organizacije

Ta priročnik je nastal v sklopu strateškega partnerstva, financiranega s strani programa Erasmus+ Evropske Unije, v katerem so sodelovale mladinske organizacije iz Slovenije, Irske in Finske. Priročnik so z združitvijo svojih znanj in veščin ustvarile_i mladinske_i delavke_ci, ki redno delajo z mladimi na področju sovražnega govora.

Ta projekt je nadaljevanje projekta Outside In, katerega namen je bil prepoznavanje, naslavljanje in transformacija sovražnega govora (www.transforminghate.eu).

Sodelujoče organizacije:

DRUŠTVO PARADA PONOSA, SLOVENIJA (VODILNI PARTNER)

Društvo Parada ponosa zastopa marginalizirano družbeno skupino LGBTIQ+ mladih in artikulira njihove potrebe v družbi. Kot organizator vsakoletne Parade ponosa prevzema tudi vlogo pobudnika razprave o širših družbenih interesih in pravicah LGBTIQ+ skupnosti v Sloveniji. Je organizacija, ki se bori proti vsem oblikam rasizma, diskriminacije, homofobije in drugim družbenim strukturam, ki temeljijo na podrejanju.

www.ljubjanapride.org

INŠTITUT ZA MIROVNO IZOBRAŽEVANJE (RAUHANKASVATUSINSTITUTE), FINSKA

Inštitut za mirovno izobraževanje je politično in religiozno neopredeljena nevladna organizacija. Prek podpiranja izobraževalk_cev in z upoštevanjem vrednot globalnega državljanstva podpira rast in razvoj otrok in mladih v osebe, ki poznajo svoje globalne odgovornosti in se zavzemajo za enakost in nenasilje.

<https://rauhankasvatus.fi/>

IRSKI NACIONALNI MLADINSKI SVET (NATIONAL YOUTH COUNCIL OF IRELAND), IRSKA

Irski nacionalni mladinski svet je predstavniški organ prostovoljskih mladinskih organizacij na Irskem. Svoje kolektivne izkušnje uporablja za naslavljanje in reševanje vprašanj, ki zadevajo mlade.

www.youth.ie

Avtorice_ji priročnika:

Aistė Šlajūtė
Cristina Iancu
Dannielle McKenna
Daria Tarkhova
Farah El Neihum

Heidi Nissinen
Jason Yabal
Julianna Brandt
Katja Štefanec
Kerttu Willamo

Mateja Morić
Mirella Yandoli
Neja Berlič
Tadeja Pirih

Avtorice_ji se zahvaljujejo vsem sodelujočim v projektu za njihovo prisotnost, ideje, vprašanja in razmisleke.

Izjava o omejitvi odgovornosti:

Mnenja, zapisana v tem priročniku, ne predstavljajo nujno mnenj in pogledov vseh partnerskih organizacij in sodelujočih pri projektu.

KAZALO

UVOD	7
KAKO UPORABLJATI TA PRIROČNIK	8
AKTIVNOSTI	10
1 Skupinski dogovor	10
2 Moja potreba po varnejšem prostoru	12
3 Odziv na sovražni govor ali vedenja ter ponovna vzpostavitev varnejšega prostora	14
4 Besede, ki prizadenejo	16
5 Sovražni govor z različnih vidikov	18
6 Piramida sovraštva	20
7 Sistemi zatiranja	22
8 Družabna omrežja - dejstva ali lažne novice	24
9 Potovanje z vlakom	26
10 Igra življenja	28
11 Najslabši scenarij – najboljši scenarij	30
12 Od kod prihajajo moja prepričanja?	32
13 Sprehod po parku	34
14 Forumsko gledališče (prilagojeno po Augustu Boalu)	36
15 Kako nasilje vpliva na čustva	38
16 Pobarvaj svoja čustva	40
17 Ujemanje mojih čustev in potreb	42
18 Drevo potreb	44
GRADIVA	46
KAZALO KLJUČNIH BESED	55

PRILOGE

IGRALNA PLOŠČA IGRA ŽIVLJENJA

IGRALNE KARTE

Uvod

Ta priročnik smo razvili z namenom pomagati mladinskim delavkam, da transformirajo sovražni govor ali vedenje v mladinskem delu. Sovraštvo – v obliki govora, vedenja ali odnosa – je oblika nasilja, ki je pogosto spregledano ali ignorirano. Če ostane nenaslovljeno, lahko v družbi hitro postane normalizirano ter se stopnjuje do fizičnega nasilja v širšem obsegu. Naslavljanje sovraštva, takoj ko se pojavi, jasno sporoča mladim, da je tovrstni govor ali vedenje škodljivo in nesprejemljivo. S tem pokažemo resnost sovraštva kot dejanja dehumanizacije.

S hitro rastjo družbenih medijev, ki zagotavljajo platformo za vsakršno izražanje, so se pomnožili načini, kako sovražni govor vpliva na ljudi na vseh področjih družbe. Hkrati pa nimamo niti širšega soglasja glede razumevanja, kaj sploh je sovražni govor in kako ga obravnavati. S tem priročnikom želimo odgovoriti na nekatera izmed teh vprašanj in mladinskim delavkam zagotoviti konkretna in prilagodljiva orodja za prepoznavanje, naslavljanje in transformacijo sovražnega govora.

V kontekstu tega priročnika sovražni govor razumemo kot vse oblike izražanja, ki širijo, netijo, spodbujajo ali poskušajo upravičiti kakršnokoli vrsto sovraštva, stereotipov ali diskriminacije na podlagi nestrpnosti do oseb z marginaliziranimi in/ali manjšinskimi ozadji. Transformacija v mladinskem delu je proces sprememb, ki vključuje nudenje podpore mladim, da razvijejo zavedanje o sebi in svojih notranjih procesih tako znotraj skupine mladih kot v širši družbi. Raziskovanje sovraštva z mladimi in njihovo opolnomočenje za prepoznavanje in naslavljanje sovraštva je ključnega pomena za oblikovanje družbe kot celote.

Izziv pri naslavljanju sovraštva za mladinske delavke, da po eni strani predstavlja izbira najučinkovitejših in najkonstruktivnejših načinov za posredovanje in odziv, ko v okolju mladinskega dela pride do pojava sovražnega govora ali vedenja. Po drugi strani pa je izziv tudi v tem, kako mladim najbolje pomagati

razumeti učinek in vpliv sovražnega govora, jim pomagati razumeti, od kod izvira, ter se naučiti konfrontirati stališča, ki se skrivajo za njim. Ta priročnik stremi k reševanju teh izzivov z namenom ustvarjanja varnejšega in bolj vključujočega okolja mladinskega dela.

Transformacija se lahko odvije:

- pri mladih kot posameznikah in kot skupini,
- pri mladinskih delavkah, ko razvijajo svoje samozavedanje,
- v mladinskem okolju na splošno.

Vsak od teh dejavnikov ima v procesu transformacije določeno vlogo. Raznolik nabor aktivnosti, predstavljenih v tem priročniku, obravnava različne koncepte:

- samozavedanje,
- vrste sovraštva na podlagi določenih identitet (vključno s prepletom dveh ali več različnih identitet)
- varnejši prostor,
- pristop, ki temelji na potrebah,
- sistemi zatiranja v povezavi s sovraštvom.

Za dodatne informacije o teh pojmi, različnih oblikah diskriminacije, definicijah določene terminologije in razlagah transformativne prakse se obrnite na publikacijo Transformacija sovražnega govora v mladinskem delu. Priporočamo, da jo uporabljate kot spremljevalno teoretično podlago za ta praktični priročnik. Na voljo je v angleščini na naslednji povezavi: <http://www.ljublanapride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, v kratkem pa bo objavljena tudi slovenska verzija, ki jo bo mogoče najti na spletni strani Društva Parada ponosa pod zavahkom 'publikacije':

<http://www.ljublanapride.org/publikacije/>.

V celotnem priročniku se besedna zveza 'mladinska delavka' nanaša na vse osebe, ki delajo s skupinami mladih; lahko se nanaša na mladinske voditeljice, izobraževalke, facilitatorke, učiteljice, trenerke, mladinske aktivistke, prostovoljke in druge.

Kako uporabljati ta priročnik?

Aktivnosti, predstavljene v tem priročniku, se razlikujejo glede na:

- čas, potreben za izvedbo,
- metode,
- priporočeno velikost skupine,
- priporočeno starost,
- raven predhodnega znanja, ki ga potrebujejo tako mlade_i kot mladinske_i delavke_ci.

Vsaka aktivnost se lahko izvaja samostojno ali v kombinaciji z drugimi aktivnostmi v priročniku. Večino aktivnosti, predstavljenih v tem priročniku, je mogoče tudi razčleniti in izvajati v več krajših delih, zlasti kadar je potreben čas za razumevanje in naslavljanje vprašanj in problemov, ki se pojavijo. Vsako aktivnost lahko spremenite, tako da ustreza različnim skupinam, ter jo prilagodite svojemu kontekstu. Pri delu s priročnikom je pomembno zavedanje, da je transformacija proces in lahko traja dalj časa.

Vsaka aktivnost ima določene:

- teme, ki jih obravnava (opredeljene s ključnimi besedami),
- cilj,
- časovni okvir,
- priporočeno velikost skupine,
- priporočeno starostno skupino udeleženk_cev,
- potrebne materiale,
- izvedbo aktivnosti korak po koraku,
- predloge, kako se aktivnost lahko nadaljuje in pogloblja,
- nasvete za izvedbo na podlagi osebnih izkušenj mladinskih delavk_cev,
- dodatno branje za boljše razumevanje teme, ki jo aktivnost obravnava,
- nivo aktivnosti (osnovni/srednji/napredni) glede na predhodno znanje, ki je potrebno za izvedbo,
- opozorila o občutljivi vsebini.

Gradiva

Gradiva za izvajanje aktivnosti najdete na koncu priročnika, urejena glede na aktivnosti, na katere se nanašajo. Lahko jih natisnete, kopirate ali uporabite kot referenco za ustvarjanje lastnih pripomočkov. Gradiva za aktivnost 10, Igra življenja, se nahajajo v prilogi k priročniku (igralna plošča in igralne kartice).

Nivo aktivnosti (osnovni/srednji/napredni)

Nekatere aktivnosti so označene kot 'napredne'. Za izvajanje teh aktivnosti mladinska_i delavka_ec in/ali mlade osebe potrebujejo predhodno znanje. Tema potrebnega znanja je razjasnjena v navodilih, priporočeno pa je tudi dodatno branje. Kadar stopnja znanja pri mladih ni znana, je priporočljivo uporabiti aktivnosti na osnovnem in srednjem nivoju ali naprednejše aktivnosti prilagoditi potrebam skupine.

Opozorilo o občutljivi vsebini

Vse aktivnosti so bile razvite tako, da so čim bolj vključujoče in da se lahko uporabljajo z različnimi skupinami mladih z različnimi znanji in izkušnjami. Glede na obravnavano temo pa lahko nekatere aktivnosti pri nekaterih udeleženkah_cih sprožijo negativne občutke – sploh pri osebah z marginaliziranimi identitetami. Te aktivnosti so označene z ikono ter navedbo obravnavanih občutljivih tem (npr. »ta aktivnost vključuje opise nasilja«).

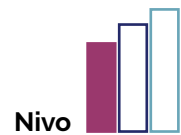
**Opozorilo o
občutljivi vsebini**

Ključne besede

Na začetku vsake aktivnosti so navedene ključne besede, ki označujejo glavne teme, ki jih aktivnost pokriva. Številne aktivnosti pa navajajo tudi dodatne povezave do različnih podpornih gradiv.

Na koncu priročnika najdete kazalo, ki prikazuje, katere aktivnosti vključujejo katere ključne besede. Tematika identitete se na primer pojavi v aktivnostih 4, 6, 9, 10, 11 in 15.

Aktivnost 1 Skupinski dogovor

Ključne besede:

SKUPINSKI DOGOVOR, VARNEJŠI PROSTOR, POTREBE, OPOLNOMOČENJE.

Ta aktivnost je namenjena uvodu v vsak skupinski proces. Lahko se uporabi kot postopek za vzpostavitev nove skupine.

Cilj:

Ustvariti skupinski dogovor, ki temelji na potrebah vseh v skupini, z namenom vzpostavitve varnejšega prostora.

Časovni okvir:

- 30–40 minut
- 15 minut: uvod in individualno delo
 - 10–20 minut: kategoriziranje idej in sestavljanje skupinskega dogovora
 - 5 minut: zaključek

Velikost skupine:

5–35 oseb

Priporočena starost:

Katerakoli starost

Materiali:

Papir, pisala, samolepilni listki

1. korak:

Razložite pomen skupinskega dogovora za skupinsko dinamiko, za občutek varnosti ter za to, da lahko vse_i članice_i skupine celostno sodelujejo.

2. korak:

Udeleženke_ce prosite, naj razmislijo in odgovorijo na naslednja vprašanja ter napišejo svoje odgovore na samolepilne listke (en odgovor na listek). Na vsako vprašanje imajo lahko več kot en odgovor.

- *Kaj potrebuješ, da lahko dobro sodeluješ in se učiš?*
- *Kaj potrebuješ, da se počutiš spoštovano?*
- *Kaj potrebuješ, da se počutiš vključeno?*

3. korak:

Udeleženke_ci prilepijo svoje odgovore na 3 velike liste papirja. Preberite listke in zberite podobne odgovore v tematske sklope. Za vsak sklop vprašajte: *Kako lahko skupaj poskrbimo, da bodo te potrebe izpolnjene?*

4. korak:

Skupina s pomočjo mladinske_ga delavke_ca ustvari dogovor kot seznam izjav, ki vključuje vse navedene potrebe. Po potrebi dodajte še nekaj najpomembnejših načel za vzdrževanje varnejšega prostora (glejte dodatno branje).

5. korak:

Predn zaključite, dogovor skupaj preberite in preverite, če kdo želi še kaj dodati. Če se vse_i strinjajo z dogovorom, ta postane skupna zaobljuba in pričakuje se, da jo bodo spoštovale_i vse_i. Poudarite, da se na seznam lahko vedno dodajo nove izjave, če se pojavi potreba, in da se skupina lahko po potrebi sklicuje na dogovor.

6. korak:

Da postane dogovor »uraden«, ga simbolično vse_i članice_i skupine podpišejo.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Skupinski dogovor naj bo vedno na vidnem mestu v skupnem prostoru.
- Vsakič, ko se procesu pridruži nova oseba, to pomeni, da gre za novo skupino in je potrebno obnoviti proces in po potrebi ustvariti nov skupinski dogovor.
- Na dogovor se večkrat sklicujte, sploh če delate z isto skupino dalj časa, ter ga po potrebi dopolnite in spreminjajte.
- Pomembno je, da se zavedate, da ustvarjanje in ohranjanje varnejšega prostora zahteva več kot le eno aktivnost. Zahteva neprestano delo in zavezanost procesu. Ta aktivnost lahko začne in podpre ta proces.

Dodatno branje

Ustvarjanje varnejših delovnih prostorov (v angleščini): <http://www.ljubljana.pride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 18–24

Aktivnost 2

Moja potreba po varnejšem prostoru

Nivo

Ključne besede:

**VARNEJŠI PROSTOR,
SKUPINSKI DOGOVOR,
POTREBE**

Cilj:

Predstaviti idejo varnejšega prostora skozi refleksijo o lastnih potrebah in o tem, kako jih je mogoče izpolniti v skupinskem okolju.

Časovni okvir:

- 50 minut
- 5 minut: uvod
 - 5 minut: individualna refleksija
 - 5 minut: delo v parih
 - 10 minut: skupinska diskusija
 - 10 minut: predstavitev
 - 15 minut: razprava

Velikost skupine:

8–24 oseb

Priporočena starost:

10+ let

Materiali:

Papir, pisala

Ta aktivnost je namenjena skupini, ki bo skupaj delala dalj časa in katere članice_i se še spoznavajo.

1. korak:

Na kratko pojasnite pomen varnejšega prostora:

Varnejši prostor je prostor, v katerem se vse_i počutimo udobno, varno, spoštovano, zmožno sodelovati in biti slišane_i.

2. korak:

Predstavite način dela po metodi čebelnjaka:

Najprej udeleženske_ci delajo individualno; nato v parih; nato v skupinah po 4 (z združevanjem parov). Vsakič jim v razmislek postavite drugo vprašanje.

- Individualno, v tišini: Razmislite, *ali ste bile_i kdaj del prostora, kjer ste se počutile_i varno, udobno, spoštovano, zmožno sodelovati in biti slišane_i.*
- V paru se pogovorijo: Kako se počutite, ko ste del varnejšega prostora? *Če še niste bile_i del takšnega prostora, kako si predstavljate, da bi se v njem počutile_i?*
- V skupinah po 4 se pogovorijo ter na podlagi razmisleka in pogovora zapišejo: *Kaj moramo storiti kot skupina, da bi se vse_i počutile_i varno? Zapišite konkretne primere.*

3. korak:

Povabite skupine, da predstavijo, kar so napisale. Sestavite seznam na podlagi vseh priporočil. Po potrebi na seznam dodajte dodatne predloge.

4. korak:

Vodite razpravo s pomočjo naslednjih vprašanj:

- *Kaj smo naredile_i v sklopu te aktivnosti?*
- *Kako ste se počutile_i ob pogovoru?*
- *Kaj ste se naučile_i?*
- *Ali menite, da je možno ustvariti prostor, kjer se vse_i počutijo varno in udobno?*
- *Se vam zdi pomembno delati na tem kot skupina? Kako?*

Izbirno nadaljevanje aktivnosti:

Ta aktivnost se s starejšimi skupinami lahko nadaljuje, tako da se odpre temo specifičnih potreb manjšin in marginaliziranih skupin pri ustvarjanju varnejšega prostora: *Kakšne potrebe lahko imajo? Kako lahko zagotovimo, da bodo izpolnjene?*

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Ustvarjanje varnejšega prostora je transformativna praksa, ki lahko prepreči pojav sovražnega govora ali vedenja, obenem pa je orodje, s katerim se lahko odzovemo na sovraštvo.
- Da bo aktivnost učinkovito izpeljana, potrebuje mladinska_i delavka_ec, ki jo izvaja, predhodno znanje o konceptu varnejšega prostora.
- Pomembno je, da se zavedate, da ustvarjanje in ohranjanje varnejšega prostora zahteva več kot le eno aktivnost. Zahteva neprestano delo in zavezanost procesu. Ta aktivnost lahko podpre ta proces.

Dodatno branje

Ustvarjanje varnejših delovnih prostorov (v angleščini): <http://www.ljubjanapride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 18–24

Več informacij o varnejših prostorih (v angleščini):

<https://politicsandcare.wordpress.com/2017/03/10/safer-spaces/>

<https://splinternews.com/what-s-a-safe-space-a-look-at-the-phrases-50-year-hi-1793852786>

Aktivnost 3

Odziv na sovražni govor ali vedenje ter ponovna vzpostavitev varnejšega prostora

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko sproži negativne občutke pri nekaterih osebah zaradi vračanja k incidentu, ki jih je prizadel.

Ključne besede:

PREPOZNAVANJE SOVRAŽNEGA GOVORA, VPLIV SOVRAŽNEGA GOVORA, ODZIV NA SOVRAŽNI GOVOR, SAMOZAVEDANJE, VARNEJŠI PROSTOR, SKUPINSKI DOGOVOR, OPOLNOMOČENJE

Aktivnost se osredotoča na ponovno vzpostavitev varnejšega prostora po tem, ko se je v skupini pojavil sovražni govor ali vedenje. Na primer:

- zgodil se je incident ali več manjših incidentov, zaradi katerih se vpletena oseba počuti marginalizirano ali izključeno in ne more celostno sodelovati v skupini;
- sovražni govor je bil uporabljen proti skupini ali osebi, ki ni zastopana v skupini mladih.

Cilj:

Podpreti skupino pri tem, da proaktivno naslovi sovraštvo in konflikte znotraj sebe.

Časovni okvir:

60 minut

- 30 minut: prepoznavanje sovražnega govora
- 30 minut: delo na skupinskem dogovoru

Velikost skupine:

5–12 oseb

Priporočena starost:

10+ let

Materiali:

Papir, pisala

1. korak:

Pred pričetkom aktivnosti zapišite definicijo sovražnega govora:

Sovražni govor zajema vse oblike izražanja, ki širijo, netijo, spodbujajo ali poskušajo upravičiti kakršnokoli vrsto sovraštva, stereotipov ali diskriminacije na podlagi nestrpnosti do oseb z marginaliziranimi in/ali manjšinskimi ozadji.

2. korak:

Aktivnost začnite s tem, da naslovite pojav sovražnega govora ali vedenja, do katerega je prišlo v skupini.

Skupini razložite, da je bil incident oblika sovražnega govora ali vedenja in da bodo kot skupina skozi proces aktivnosti poskusili priti do razumevanja, kaj je sovražni govor in kako se je pojavil znotraj skupine.

3. korak:

Udeleženke_ce razdelite na manjše skupine. Prosite jih, naj razmislijo o konceptu sovražnega govora. Po 10 minutah prosite skupine, da delijo svoje misli. Naloga mladinske_ga delavke_ca je podpreti razpravo tako, da udeleženkam_cem pomaga razumeti, kaj je sovražni govor ali vedenje, kako vpliva na različne ljudi ter na kakšen način je povezan s sistemskim zatiranjem oseb na podlagi njihove identitete (za daljša pojasnila glejte dodatno branje).

Skupino prosite, naj navede še druge primere sovražnega govora, ki so jih videle_i ali slišale_i. Pojasnite, da se sovraštvo lahko kaže kot besede, stališča ali vedenja.

Vprašajte skupino, če so o sovražnem govoru že kdaj razmišljale_i kot o dejanju nasilja.

Odmor in refleksija

Če ste prepričani, da udeleženke_ci razumejo, kaj je sovražni govor, lahko nadaljujete na naslednje korake. V nasprotnem primeru boste morda morali proces nadaljevati na naslednjem srečanju.

4. korak

Skupina naj razmisli, kako je prišlo do pojava sovražnega govora ali vedenja znotraj skupine. Pozovite jih, da poimenujejo uporabljene besede, odnose in vedenja, a jih hkrati opozorite, naj to storijo brez obtoževanja. Vprašajte skupino: *Kako takšne besede in dejanja vplivajo na osebo? Kako se oseba ob tem počuti?*

5. korak

S skupino se pogovorite o vplivu besed, odnosov in vedenja ter jih vprašajte, kako lahko kot skupina ustvarijo bolj vključujoče okolje. Vprašajte skupino: *Kako sovražni govor ali vedenje vpliva na naša prepričanja in sodbe o osebah in skupinah?*

6. korak

Skupina začne proces ustvarjanja novega skupinskega dogovora z namenom ponovne vzpostavitve varnejšega prostora. Skupinski dogovor naj direktno naslavlja preprečevanje sovrašstva znotraj skupine. Mladinska_i delavka_ec jih vodi skozi proces s pomočjo vprašanj:

- *Kaj potrebujejo vse osebe, da se počutijo spoštovano?*
- *Kaj potrebujejo vse osebe, da se počutijo slišano?*
- *Kaj lahko naredimo, da zagotovimo, da se vse_i prisotne_i počutijo varno in cenjeno?*

To lahko vzame nekaj časa, tako da se lahko h koraku tudi vrnete, kaj dodate ali spremenite.

Izbirna sprememba aktivnosti:

Za prikaz primerov sovražnega govora in/ali vedenja se lahko uporabijo tudi druge kreativne metode. Vključite lahko na primer risbe, dramske zapise ali igre vlog, nato pa se o prikazanih primerih pogovorite s skupino.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Bolj kot skupina sama prevzame vodenje procesa sestavljanja skupinskega dogovora, bolj verjetno je, da bodo dogovor vzele_i resno. Mladinska_i delavka_ec naj podpira proces, vendar naj ne daje primerov.
- Za mladinsko_ega delavko_ca:
 - Pomembno je, da ste sposobni prepoznati različne oblike diskriminacije in sovražnega govora.
 - Skozi individualni proces poskrbite, da bodo izpolnjene potrebe oseb, ki jih je incident prizadel.
 - Zagotovite si dobro razumevanje pojma sovražnega govora. Za podrobnejše razlage si pogledajte spodnje povezave.
 - Morda boste morali to aktivnost razdeliti na 2 dela, da zagotovite jasno razumevanje med udeleženkami_ci, kaj je sovražni govor.
- Osebna izkušnja mladinske delavke:
 - »Zelo pomembno je, da mladinska_i delavka_ec pred to aktivnostjo dela na svojem samozavedanju. Aktivnost namreč lahko sproži različna čustva, kar lahko vpliva na vaš odziv. Pomembno je imeti možnost, da se med aktivnostjo ustavite in reflektirate svoje počutje, tako da lahko odgovorite premišljeno in ne impulzivno. Prav tako je pomembno, da se o tematiki lahko pogovarjate z udeleženkami_ci brez obrambne drže ali želje po kaznovanju. V pomoč vam je lahko poglavje o naslavljanju sovražnega govora in vedenja v mladinskem delu iz priročnika Transformacija sovrašstva v mladinskem delu: <http://www.ljubljana.pride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf> (v angleščini, strani 63–81).«

Dodatno branje

O sovražnem govoru (v angleščini):

<https://legaldictionary.net/hate-speech/>

www.irishtimes.com/news/education/hate-speech-against-immigrants-and-travellers-widespread-online-1.3713762

www.youth.ie/no-hate-speech

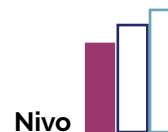
<http://www.youtube.com/watch?v=w7LQY7QsgwA>

Ustvarjanje varnejših delovnih prostorov (v angleščini):

<http://www.ljubljana.pride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 18–24

Aktivnost 4 Besede, ki prizadenejo

Opozorilo o občutljivi vsebini: zaradi uporabljenih besed lahko ta aktivnost pri nekaterih udeleženkah_cih sproži negativne občutke. Pred pričetkom opozorite skupino, da aktivnost vsebuje besede, ki so bile v preteklosti morda kdaj uporabljene proti njim ali pa so jih one_i uporabile_i proti drugim.

Ključne besede:

**JEZIK,
PREPOZNAVANJE
SOVRAŽNEGA GOVORA,
VPLIV SOVRAŽNEGA
GOVORA,
SVOBODA GOVORA,
IDENTITETE**

Ta aktivnost udeleženke_ce uči, kako se odzvati na besede, ki jih prizadenejo.

Cilj:

Razmisliti o razlogih in o vplivu izražanja, ki je žaljivo in ki prizadane. Razumeti, zakaj različne osebe različno reagirajo

Časovni okvir:

45 minut

- 5 minut: uvod
- 25 minut: razprava
- 15 minut: zaključek

Velikost skupine:

5–35 oseb

Priporočena starost:

12+ let

Materiali:

Papir, pisala, samolepilni listki

1. korak:

Udeleženkam_cem izročite samolepilne listke in jih prosite, naj zapišejo nekaj žaljivk, ki so jih slišale_i v svojem okolju. Napišejo naj en izraz na vsak listek. Pripravite 3 velike kose papirja z naslovi: 'zelo žaljivo', 'žaljivo' in 'igrivo'. Udeleženke_ce prosite, naj nanje po svoji lastni presoji prilepijo listke z izrazi. Označite vse izraze na seznamu 'zelo žaljivo'.

Opomba: V vseh treh kategorijah boste verjetno našli iste besede.

2. korak:

Pogovorite se o naslednjih vprašanjih:

- *Ali v različnih kategorijah najdete iste besede?*
- *Zakaj mislite, da se je isti izraz na primer nekomu zdel zelo žaljiv, drugi_emu pa le igriv?*
- *Ali je pomembno, kako je beseda izrečena ali kdo jo izreče?*
- *Ali so besede, ki nas prizadenejo, oblika nasilja? Zakaj?*
- *Kaj spodbudi nekoga k uporabi teh besed?*

3. korak:

Udeleženke_ce vprašajte, katere identitete so skozi te izraze diskriminirane (npr. spolna usmerjenost, različne zmožnosti, spol, etnično poreklo, vera ...). Prosite skupino, da naredi seznam teh identitet in ponovno razvrsti listke (če vam je ljubše, lahko besede ponovno izpišete, da imate na voljo oba seznama za razpravo).

4. korak:

Pogovorite se o naslednjih vprašanjih:

- *Od kod mislite, da te besede izvirajo?*
- *Katere kategorije oz. identitete imajo največ žaljivih izrazov?*
- *Kakšen je po vašem mnenju vpliv na osebe, ki so tarča teh izrazov?*
- *Ali je to, koliko izraz nekoga prizadene, odvisno od njegove kategorije ('zelo žaljivo', 'žaljivo', 'igrivo')?*

Izbirno nadaljevanje te aktivnosti:

Z naslednjimi vprašanji lahko podprete razpravo o svobodi govora:

- *Ali vedno lahko rečemo, kar si mislimo?*
- *Ali bi morale_i postaviti omejitve pri tem, kako izražamo svoje misli in prepričanja?*
- *Kakšna čustva bi lahko to vzbudilo pri osebah, ki doživljajo sovraštvo? Kakšna čustva je ta vaja vzbudila pri vas?*
- *Ali lahko naredimo kaj za odpravo diskriminatornega govora in žaljivk? Kaj bi to lahko bilo?*

Aktivnost 5

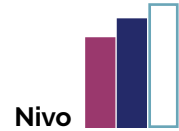
Sovražni govor z različnih vidikov

Ključne besede:

**JEZIK,
VPLIV SOVRAŽNEGA
GOVORA,
VEDENJE,
SAMOZAVEDANJE,
SVOBODA GOVORA**

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko pri nekaterih mladih sproži negativne občutke, saj so uporabljeni primeri lahko podobni njihovim izkušnjam.

Ta aktivnost bo pri udeleženkah_cih zgradila zavedanje o različnih možnih odzivih na sovražni govor.

Cilj:

Naučiti se prepoznati in razmišljati o vplivu sovražnega govora z različnih vidikov.

Časovni okvir:

50–60 minut

- 20 minut: uvod in delo v skupinah
- 30–40 minut: poročanje skupin, razprava in zaključek

Velikost skupine:

8–24 oseb

Priporočena starost:

13+ let

Materiali:

Zgodbe o vrstniškem nasilju (glej gradiva, str. 51), papir, pisala

1. korak:

Predstavite primer sovražnega govora iz svojega življenja ali uporabite enega od primerov vrstniškega nasilja, ki jih najdete med gradivi.

2. korak:

Razdelite se v 4 skupine. Vsaka skupina dobi sklop vprašanj z vidika ene od vpletenih oseb oz. vlog (vprašanja najdete na naslednji strani). Skupine prevzamejo naslednje vloge:

1. Osebe, ki doživljajo sovražni govor
2. Priče sovražnega govora
3. Osebe, ki uporabljajo sovražni govor
4. Širša družba ali okolica

3. korak:

Skupine razpravljajo o incidentu z vsakega od štirih vidikov in zapišejo odgovore na vprašanja.

4. korak:

Skupine poročajo o svojih zaključkih celotni skupini. Povabite jih, da delijo tudi morebitna nestrinjanja in nova vprašanja, ki so se jim odprla med pogovorom. Povzamite in zapišite ključne ugotovitve.

5. korak:

Za zaključek vodite refleksijo s pomočjo vprašanj:

- *Kako ste se počutile_i med pogovorom? Ali ste že kdaj razmišljale_i o sovražnem govoru s tega vidika?*
- *Ali je današnja aktivnost spremenila vaše razumevanje sovražnega govora in njegovega vpliva?*
- *Kako vam današnji premislek lahko pomaga, ko se naslednjič srečate s sovražnim govorom?*

4 vidiki:

1. Osebe, ki doživljajo sovražni govor

- Kako se počutite?
- Kaj lahko storite v dani situaciji? Naredite seznam možnosti, kam se lahko obrnete po pomoč

2. Priče sovražnega govora

- Kako se počutite kot priče sovražnega govora?
- Kako to vpliva na vaš odziv? Kako bi se kot priče lahko odzvale_i?
- Naredite seznam možnosti, kako kot priče lahko osebi, ki doživlja sovražni govor, pomagate (tako neposredno kot posredno).

3. Osebe, ki uporabljajo sovražni govor

- Kakšni bi lahko bili vaši razlogi za uporabo sovražnega govora?
- Zakaj nekatere osebe uporabljajo sovražni govor javno, druge pa anonimno (prek posterjev, grafitov, na spletu ipd.)?
- Kaj želite doseči z uporabo tovrstnega govora?

4. Zunanji svet

- Kakšni so vplivi sovražnega govora na družbo?
- Kako sovražni govor vpliva na način in ton razprave v širši družbi? Kako na primer vpliva na politiko ali medije? Kako vpliva na razpravljanje o vprašanih, ki se tičejo oseb in skupin, ki so tarče sovraštva?
- Katere omejitve bi morale veljati za svobodo govora?

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Skupine bodo morda morale poiskati dodatne informacije na spletu:
 - kje najti podporo osebam, ki doživljajo sovražni govor,
 - kam prijaviti sovražni govor,
 - kako lahko ukrepajo priče,
 - dodatno branje o svobodi govora.
- Skupina lahko to naredi v okviru raziskovalnega projekta in informacije o podpornih mehanizmih ter prijavljanju sovražnega govora javno predstavi v mladinskem centru oz. prostoru mladinskega dela.
- Pri naslavljanju vprašanja svobode govora s skupino je pomembno, da mladinska_i delavka_ec jasno razloži, kaj je svoboda govora, zakaj ni neomejena ter zakaj nam svoboda govora ne daje pravice do uporabe sovražnega govora.

Dodatno branje

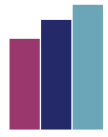
O nasprotnih in alternativnih naracijah kot odzivu na sovražni govor si lahko preberete v priročniku Zmoremo!: <https://mlad.si/e-katalogi/Zmoremo!/>

Aktivnost 6 Piramida sovraštva

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko zaradi primerov ekstremnega nasilja pri nekaterih sproži negativne občutke.

Nivo

Ključne besede:

**DRUŽBA,
DRUŽBENA MOČ,
DISKRIMINACIJA,
PREDSODKI**

Ta aktivnost je za mladinske delavke_ce uporabna kot metoda samorefleksije, za mlade pa za boljše razumevanje svoje vloge pri naslavljanju sovraštva.

Cilj:

Razumeti različne oblike sovraštva in kako se stopnjujejo.

Časovni okvir:

80 minut

- 10 minut: uvod in razlaga
- 30 minut: delo v skupinah in poročanje
- 30 minut: ponovno delo v skupinah in poročanje
- 10 minut: zaključek

Velikost skupine:

6–20 oseb

Priporočena starost:

16+ let

Komu je namenjena aktivnost?

Mladinska_i delavka_ec lahko aktivnost izvaja z mladimi ali pa uporabi za samorefleksijo."

Materiali:

Papir, pisala, samolepilni listki, računalnik, projektor

1. korak:

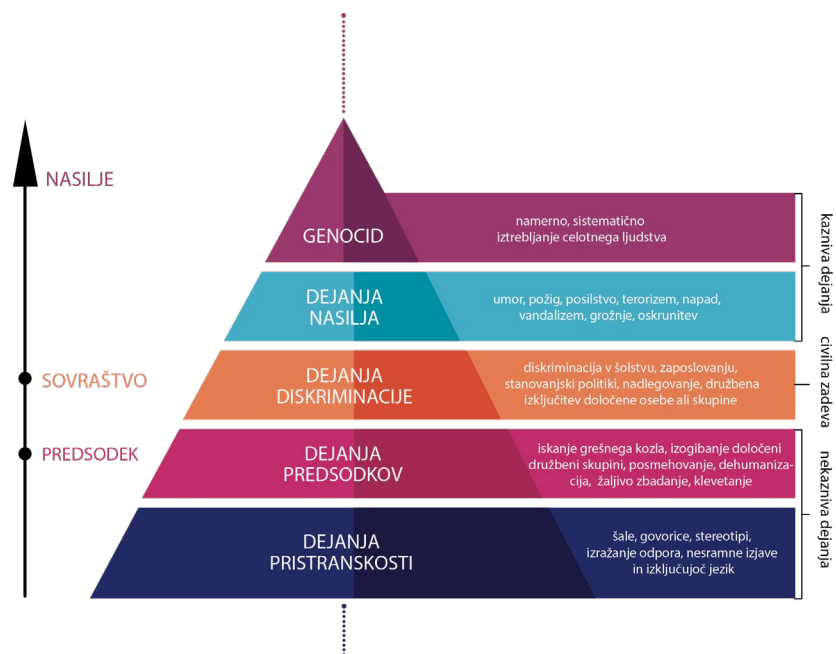
Prikažite sliko piramide sovraštva na velikem zaslonu ali platnu (večjo verzijo piramide najdete na strani 47). Predstavite in s primeri pojasnite ravni, ki jih prikazuje piramida, ter razložite, kako so medsebojno povezane in vplivajo druga na drugo.

Pred vami je model piramide nasilja. Prikazuje, kako se sovraštvo v družbi stopnjuje od manj vidnih oblik (predsodkov, stereotipov, šal) do ekstremnih oblik nasilja.

Nižji nivoji prikazujejo individualna prepričanja, predsodke, stereotipe, šale in druge večinoma verbalne pojave. Pogosto se zgodi, da jih ne jemljemo resno kot oblike nasilja, zato postanejo družbeno sprejemljivi in s tem manj vidni. Z individualne ravni začnejo preraščati v družbeno in se kažejo kot hujše, fizične oblike nasilja.

S tem, ko se odzovemo na sovraštvo že v njegovih najnižjih oblikah, lahko preprečimo njegovo stopnjevanje.

Za bolj podrobno razlago piramide nasilja priporočamo literaturo, navedeno pod dodatnim branjem.

2. korak:

Razdelite udeležence_ice na manjše skupine. Vsaka skupina naj si izbere primer sovraštva oz. nasilja ter zapiše oblike, kako se izraža na različnih ravneh.

Vprašajte jih, ali so te vrste sovraštva prisotne v skupnostih, iz katerih same_i prihajajo. Pozanimajte se, s kakšnimi predsodki so se že srečale_i v svojih življenjih ali v medijih.

3. korak

Ponovno se združite v eno skupino. Skupine naj navedejo primere, o katerih so govorile_i, ter pojasnijo, kako se stopnjujejo skozi različne ravni.

4. korak:

Razdelite se v iste majhne skupine kot prej. Vsaki skupini dajte samolepilne listke in jih prosite, naj si zamislijo primere odzivov na sovraštvo in dejanja, ki jih lahko storijo (kot družba, skupina in posameznice_ki), da bi spodbujale_i bolj pravično in manj nasilno družbo. Poskusijo naj se domisliti primerov za vse ali večino ravni, primeri pa naj bodo čim bolj konkretni. Listke naj nato zalepijo k ravni, za katero menijo, da ji dejanje ustreza.

Skupine nato poročajo o svojih predlogih. Med pogovorom izpostavite, da nižje kot smo na piramidi, večje so možnosti, da posameznica_k lahko vpliva na rezultate. Poudarite, kako pomembno je to storiti tudi na nižjih ravneh. Povzamite glavne ugotovitve.

5. korak:

Vprašanja za zaključek:

- *Kakšne misli ali čustva je vzbudila ta vaja?*
- *Na kakšne načine lahko vplivamo na dogajanje v lastnih skupnostih?*

Izbirna (napredna) sprememba in nadaljevanje aktivnosti

Sprememba aktivnosti:

Za naprednejšo izvedbo te aktivnosti predstavite skupini resničen primer nasilja na državni ravni (npr. holokavst, ruandski genocid ...) preden jim pokažete sliko piramide. Nato prosite skupino, da razmisli, kako je prišlo do takšnega nasilja in kateri dejavniki so do njega privedli, tako da si zamisli vzvraten razvoj nasilja (od najhujše do milejših oblik). Šele nato jim pokažite piramido.

Nadaljevanje aktivnosti:

Aktivnost lahko nadaljujete s pogovorom o tem, kdo ima družbeno moč in odgovornost, da se odzove na sovraštvo na različnih ravneh:

Za vsako raven skupino prosite, naj na samolepilne listke zapišejo vse tiste akterke_je v družbi, ki lahko vplivajo ali preprečijo dejanja, ki se odvijajo na tisti ravni. Listke naj prilepijo k ustrezni ravni.

Dodatno branje

Kaj morate vedeti, da bi se lahko spoprijeli s sovraštvom? (v angleščini):

<http://www.ljubjanapride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 27–30

Aktivnost 7 Sistemi zatiranja

Ključne besede:

ZATIRANJE,
DISKRIMINACIJA,
DRUŽBENA MOČ,
PRIVILEGIJI,
DRUŽBA,
IDENTITETE,
NORME

Cilj:

Spoznati obstoječe družbene strukture privilegijev in diskriminacije.

Časovni okvir:

75 minut

- 20 minut: izpolnjevanje tabele
- 20 minut: razprava
- 15 minut: delo v skupinah
- 20 minut: predstavitve in zaključek

Velikost skupine:

5–35 oseb

Priporočena starost:

15+ let

Komu je namenjena aktivnost?

Mladinska_i delavka_ec lahko aktivnost izvaja z mladimi ali pa uporabi za samorefleksijo.

Materiali:

Delovni listi s sistemi zatiranja (glej gradiva, str. 48–49), pisala

Znotraj vsakega sistema zatiranja obstajajo norme. Osebe, ki ustrezajo tem normam, so na podlagi tega deležne družbenih privilegijev, tiste_i, ki normam ne ustrezajo, pa pogosto doživljajo diskriminacijo. S to aktivnostjo identificiramo družbene skupine, ki ne ustrezajo normam, in poimenujemo obliko diskriminacije, s katero se na podlagi tega soočajo.

1. korak:

Vsaki_emu od udeleženk_cev dajte delovni list s seznamom sistemov zatiranja ter razložite njegovo strukturo. Delovni list vključuje različne sisteme zatiranja. Znotraj vsakega sistema zatiranja obstajajo norme, na podlagi katerih so družbene skupine, ki jim ustrezajo, deležne privilegijev. Udeleženke_ci morajo zapisati družbene skupine, ki ne ustrezajo tem normam ter na podlagi tega doživljajo diskriminacijo. Prosite jih, da delovni list izpolnijo bodisi individualno bodisi v parih ali manjših skupinah. Pomagajte jim, tako da z njimi izpolnite en primer.

2. korak:

Preglejte odgovore in se o njih pogovorite s celotno skupino. Najprej preglejte vsako kategorijo (norma, skupine oseb, ki ne ustrezajo normi, s tem povezana diskriminacija) in tako zagotovite, da jih vse_i razumejo. Vprašajte skupino:

- *Kako ste se počutile_i ob izpolnjevanju? Ste poznale_i vse elemente tabele? Ste že kdaj prej razmišljale_i o tem?*

3. korak:

Izpostavite in obrazložite koncepta diskriminacije in privilegijev. Razdelite udeleženke_ce v manjše skupine in jim dajte naslednjo nalogo:

- *Imenujte en konkreten primer diskriminacije in en primer privilegija.*

Pojasnite, da kljub temu, da lahko vse_i doživimo sovražni govor, je ta pogostejše usmerjen proti osebam iz marginaliziranih skupin.

Pomembno je poudariti intersekcijski vidik diskriminacije – osebe imajo lahko več različnih marginaliziranih identitet in se soočajo z več različnimi ravnmi diskriminacije.

4. korak

Udeleženke_ce povabite, da predstavijo svoje primere. Vodite zaključni pogovor s pomočjo vprašanja:

- *Kakšen vpliv imajo po vašem mnenju sistemi zatiranja na naša življenja?*

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

Tabelo lahko prilagodite konkretnemu kontekstu. Skupino lahko na primer povabite, da razmisli o lastni skupnosti, šoli ali lokalnem okolju z namenom, da reflektirajo lastni kontekst.

Udeleženske_ce lahko prosite, da premislijo o normah in ocenijo ter zapišejo, ali jim same_i ustrezajo. Na ta način aktivnost postane bolj osebna in udeleženkam_cem omogoči, da reflektirajo lastne privilegije ali njihovo odsotnost.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Ta aktivnost je uporabna tudi za mladinsko_ega delavko_ca kot vaja za samorefleksijo.
- Pred aktivnostjo izpolnite en primer v tabeli, da si bodo udeleženske_ci lažje predstavljale_i, kaj morajo storiti. Pomagajte si z izpolnjeno tabelo na strani 56.
- Ta aktivnost je dober uvod v tematiko družbene moči in privilegijev. Lahko ji sledi teoretična predstavitev sistemov zatiranja.
- Mladinska_i delavka_ec za izvedbo aktivnosti potrebuje znanje o različnih sistemih zatiranja in o tem, kako ti poustvarjajo sovraštvo v družbi.

Dodatno branje

Več o različnih oblikah diskriminacije in o sistemih zatiranja (v angleščini):

<http://www.ljubljana.pride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 31–46

Intersekcionalnost (v angleščini): www.thoughtco.com/intersectionality-definition-3026353

Aktivnost 8 Družabna omrežja - dejstva ali lažne novice

Opozorilo o občutljivi vsebini: aktivnost lahko sproži negativne občutke pri osebah, ki pripadajo družbenim skupinam, ki so tarča lažnih novic in sovražnega govora v uporabljenih primerih.

Ključne besede:

**DRUŽABNA OMREŽJA,
SAMOZAVEDANJE,
KRITIČNO
RAZMIŠLJANJE,
SVOBODA GOVORA**

Ta aktivnost bo udeleženkam_cem pomagala ozavestiti vpliv družabnih omrežij na mlade.

Cilj:

Vzpostaviti kritičen odnos do družabnih omrežij in razumeti vlogo, ki jo igramo pri njihovem oblikovanju.

Časovni okvir:

90 minut

- 60 minut: metoda barometra
- 30 minut: nadaljna razprava

Velikost skupine:

6–20 oseb

Priporočena starost:

12+ let

Materiali:

Primeri resničnih in lažnih novic (relevantnih za vaš kontekst), napisi 'dejstvo', 'lažna novica' in 'nisem prepričan_a', računalnik, projektor

1. korak:

Na nasprotni steni sobe nalepite napisa 'dejstvo' in 'lažna novica'. Na sredini sobe na tla postavite napis 'nisem prepričan_a'.

2. korak:

Pojasnite, da boste prikazali primere novic, ki ste jih zasledili na družabnih omrežjih. Udeleženke_ci se morajo individualno odločiti, ali mislijo, da so novice resnične ali lažne. Predstavite jim metodo barometra: svoje mnenje pokažejo tako, da se postavijo k napisu, s katerim se strinjajo. Če ne vedo, lahko stojijo na sredi sobe.

3. korak:

Z uporabo projektorja prikažite novico in jo naglas preberite. Ko so vse_i udeleženke_ci izbrale_i svoje stališče, jih vprašajte, zakaj novici verjamejo ali ne. Po razpravi razkrijte odgovor in nato ponovite metodo z naslednjim primerom.

- Uporabite lahko od 10 do 20 primerov, odvisno od časa, ki ga imate na voljo.
- Pomembno je, da se pogovorite o svobodi govora (vse_i imamo pravico do svojega mnenja, vendar pa to ne pomeni, da lahko širimo sovraštvo in diskriminacijo).

4. korak:

Na koncu se vse_i skupaj pogovorite o naslednjih vprašanjih:

- *Kateri primeri so vas najbolj presenetili?*
- *Kaj je vplivalo na vaše odločanje?*
- *Na koga vplivajo lažne novice in kako?*

5. korak:

Kot skupina razpravljajte:

- *Kaj lahko spremenimo pri svoji uporabi družabnih omrežij?*

Skupina bi lahko na primer na družabnih omrežjih delila pozitivno sporočilo o boju proti sovraštvu in diskriminaciji, s katerim bi opolnomočile_i sebe in druge. Sporočila so lahko v različnih oblikah: video, pesem, igra, meme ipd.

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

Pripravite lahko dodatno aktivnost, s katero z udeleženkami_ci raziščete razliko med dejstvi in osebnimi mnenji. Pogosto se na družabnih omrežij namreč zgodi, da so mnenja oseb predstavljena, kot da so dejstva, in pomembno je znati prepoznati razliko.

Aktivnost je lahko zasnovana enako kot zgornja, le z drugimi primeri, ki prikazujejo dejstva ali osebna mnenja, ter napisi 'dejstvo' in 'mnenje'.

O tem je pomembno razpravljati z mladimi, saj osebe, ki nanje vplivajo prek družabnih omrežij, morda ne uporabljajo svoje platforme za deljenje dejstev, česar se je pomembno zavedati, zlasti kadar gre za širjenje sovraštva. Ko gre za sovražni govor, je pomembno reflektirati in razumeti, kje je meja med svobodo govora in širjenjem sovraštva.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Poskrbite, da vaši primeri lažnih novic pokrivajo raznolike teme in se nanašajo na oz. targetirajo različne skupine in osebe. Dobro je vključiti primer, ki prikazuje družbeni odnos do mladih.
- Če se ne želite zanašati zgolj na lastno presojo resničnosti novic, lahko uporabite že znane primere iz medijev – novice, ki so že bile razkrinkane kot lažne. Pomagate pa si lahko tudi s smernicami v spodnjih povezavah.

Dodatno branje

O lažnih novicah in primeri (v angleščini):

- www.socialmediatoday.com/news/the-top-10-fake-news-articles-on-facebook-in-2018-infographic/545165/
- https://www.youtube.com/watch?v=UQcClzjz9_s
- www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/facebook-fake-news-hits-2018
- <http://fakenews.openmic.org/>
- <https://secretldn.com/cheese-protects-causes-death-says-science/>

Smernice za prepoznavanje lažnih novic (v angleščini):

www.freedomforuminstitute.org/first-amendment-center/primers/fake-news-primer/

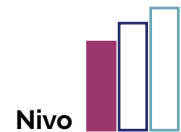
Aktivnost 9 Potovanje z vlakom

Ključne besede:

**SAMOZAVEDANJE,
PREDSODKI,
IDENTITETE,
DRUŽBENA MOČ,
SOČUTJE,
PRIVILEGIJI**

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko sproži negativne občutke pri osebah, ki pripadajo identitetam, vključenim v aktivnost.

Ta aktivnost raziskuje sprejemanje različnih odločitev in grajenje empatije.

Cilj:

Ozavestiti lastne predsodke in predsodke drugih.

Časovni okvir:

- 40 min
- 10 min: uvod
 - 10 min: odločanje in predstavitev
 - 20 min: razprava

Velikost skupine:

5–20 oseb

Priporočena starost:

12+ let

Materiali:

Zgodba o vlakcu (po potrebi lahko zapisana na papirju), papir, pisala

1. korak:

Skupini predstavite naslednjo zgodbo in na vidno mesto zapišite seznam oseb. Po potrebi lahko identitete spremenite ali dodate. Razložite, da v resničnem življenju večina naštetih identitet ni vidnih na prvi pogled, vendar si lahko za potrebe aktivnosti predstavljamo, da poznamo identitete oseb v zgodbi.

Ste na vlakcu. Vlak je poln in veliko potnic_kov ni dobilo sedeža. Sedite same_i v zadnjem kupeju in lahko izbirate, kdo bo sedel z vami. V kupeju so 3 prosti sedeži. Izberite 3 osebe, ki jih boste povabile_i, da se usedejo zraven vas. Kdo so 3 osebe, ki jih ne želite v svojem kupeju? Na voljo imate naslednje osebe:

- lezbijka,
- romski moški,
- slepa/slabovidna oseba,
- muslimanka, ki nosi naglavno ruto,
- transpolna ženska,
- brezdomka_ec,
- migrant_ka,
- mlad temnopolt moški,
- starejša ženska,
- oseba s shizofrenijo.

Vse pozovite, da izberejo 3 osebe, ki jih želijo v svojem kupeju, in 3 osebe, ki jih ne želijo poleg sebe.

2. korak:

Prosimo udeleženke_ce, da delijo z ostalimi, koga so izbrale_i. Pojasnite, da imamo vse_i predsodke, saj živimo v diskriminatorni družbi in zato predsodke ponotranjimo. Pomembno se je svojih ponotranjenih predsodkov zavedati, ne rabimo pa se jih sramovati. Ta aktivnost nam omogoča, da razmislimo, od kod naši predsodki izhajajo in kaj lahko naredimo glede tega.

3. korak:

Začnite razpravo s pojasnilom, da skupaj raziskujemo, kako se lahko odzovemo na svoje ponotranjene predsodke (npr. poskrbimo, da naše obnašanje in ravnanje ne izhaja iz njih). Vprašajte skupino:

- *Kako se počutite? Kako ste se počutile_i ob izbiranju? Je bilo enostavno? Kaj vam je pomagalo pri vaši odločitvi? Na podlagi česa ste se odločile_i, katere osebe ne bodo sedele poleg vas?*
- *Kaj menite, da je namen te aktivnosti?*
- *Ste se kdaj srečale_i z naštetimi osebami? Če bi poznale_i osebo s takšno identiteto, bi to spremenilo vašo odločitev?*
- *Kako bi se počutile_i, če bi na seznamu videle_i identiteto, ki ji pripadate tudi same_i?*
- *Bi spremenile_i svoj izbor na podlagi tega, o čemer smo se pravkar pogovarjale_i?*
- *Na kakšen način lahko prevprašujete svoje odločitve in prepričanja?*

Izbirna sprememba aktivnosti:

Glede na velikost, starost in kontekst skupine lahko dodate ali spremenite posamezne identitete in vključite osebe z dvema ali več manjšinskimi oz. marginaliziranimi identitetami. S tem lahko poudarite intersekcionalni vidik aktivnosti.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Lahko se zgodi, da je nekaterim udeleženkam_cem težko biti iskren_a glede svojih odločitev. Za iskreno in odprto razpravo mora biti v skupini zaupanje. Če menite, da skupina ni pripravljena osebno spregovoriti o svojih odločitvah, lahko le-te anonimno napišejo na liskte v dveh različnih barvah. Tako lahko o njihovih odločitvah razpravljate na bolj splošen način brez osredotočanja na to, kdo je napisal kaj.
- Mladinska_i delavka_ec mora prevpraševati predsodke, predpostavke in prepričanja, ki jih skupina izrazi o tistih osebah, ki jih je zavrnila. S tem se izognemo nadaljnjemu stereotipiziranju.
- Ta aktivnost lahko služi tudi kot uvod v druge aktivnosti razumevanja diskriminacije in predsodkov.
- Zavedajte se, da aktivnost lahko sproži negativne občutke pri udeleženkah_cih, zlasti če se poistovetijo z omenjenimi identitetami. Spoznajte svojo skupino in po potrebi spremenite identitete potnic_kov na vlaku.
- Če se mladinska_i delavka_ec identificira s kakšnim od primerov, lahko deli svoje občutke in izkušnje s skupino.
- Udeleženke_ce lahko razdelite v pare ali majhne skupine in jih prosite, da se skupaj dogovorijo o tem, koga bi izbrale_i. Med razpravo jih povprašajte o postopku odločanja: *Ali ste se strinjale_i glede odločitev? Glede česa ste se strinjale_i in glede česa ne? Kako ste na koncu sprejele_i odločitev?*
- Pri delu z mlajšimi udeleženkami_ci lahko identitete predstavite opisno kot vidne lastnosti oseb (npr. namesto 'migrant_ka' lahko uporabite 'oseba, ki slabo govori slovensko', namesto 'oseba s shizofrenijo' lahko uporabite 'oseba, ki se pogovarja sama s sabo' ipd.).

Aktivnost 10 Igra življenja

Ključne besede:

**DRUŽBA,
DRUŽBENA MOČ,
PRIVILEGIJI,
IDENTITETE,
SOČUTJE,
DISKRIMINACIJA**

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko sproži negativne občutke pri osebah, ki pripadajo identitetam, vključenim v aktivnost.

S to aktivnostjo udeleženske_c_i gradijo razumevanje in sočutje do drugih.

Cilj:

Spoznati različne identitete in skupnosti ter pridobiti znanje o privilegijih in družbeni moči ter o vplivu le-teh na različne družbene skupine

Časovni okvir:

- 75–85 minut
- 10 minut: priprava in obrazložitev navodil
 - 45 minut: razlaga terminologije in igranje igre
 - 20–30 minut: povzetek

Velikost skupine:

5–6 oseb

Priporočena starost:

12+ let

Materiali:

Igralna plošča, kartice z identitetami, kartice s scenariji, kartice mladinskega dela in družbene pravičnosti (glej priloge v priročniku), kocke, kovanci različnih vrednosti

1. korak:

Pripravite igro: poleg igralne plošče položite kartice scenarijev. Druge materiale boste razdelili udeleženkam_cem.

Kartice z identitetami postavite z licem navzdol in prosite vsako_ega udeleženko_ca, da izbere eno. Udeleženkam_cem povejte, da lahko izberejo novo kartico, če je identiteta na njihovi kartici preblizu njihovi resnični izkušnji. Tudi če kdo drug dobi takšno kartico, ga_jo lahko prosijo, da kartico zamenja.

Skupaj z udeleženkami_c_i preglejte terminologijo in identitete na njihovih karticah in jih po potrebi razložite. Za igranje igre je ključno, da igralke_c_i poznajo in razumejo identitete, ki jih zastopajo.

2. korak:

Pogovorite se o družbeni moči in privilegijih zastopanih identitet. Skupina se skupaj odloči, katera identiteta ima po njihovi presoji največ privilegijev (za več informacij o privilegijih glejte spodnjo povezavo).

Skupina uredi identitete po vrstnem redu glede na privilegije oz. družbeno moč. Udeleženkam_cem razdelite kovance, ki jih bodo uporabljale_i kot igralne figurice. Identiteta z največjo družbeno močjo dobi kovanec z najvišjo vrednostjo in tako naprej vse do identitete z najmanj družbene moči, ki dobi kovanec najnižje vrednosti.

Udeleženkam_cem omenite, da se lahko med igro zgodi, da se njihova ocena privilegiranosti identitet spremeni, vendar to ne predstavlja problema. Cilj ni, da bi ugotovile_i »pravilen« vrstni red, pač pa začeti pogovor in razmislek o tem, kako družbena moč in privilegiji različno vplivajo na različne osebe.

3. korak:

Vsak_a igralka_ec prejme tudi kartico družbene pravičnosti in kartico mladinskega dela, ki ju lahko uporabi, da si pomaga pri napredovanju v igri. Pojasnite, da lahko spremembe družbe v smeri večje družbene pravičnosti ali vključenost v mladinsko delo osebam pomagajo pri premagovanju diskriminacije ali neenakosti.

Kartico lahko uporabijo po koncu svoje poteze. Pri uporabi kartice se jim ni treba ustaviti, če pridejo do smerokaza.

4. korak:

Vrstni red igralcev je določen z vrednostmi njihovih kovancev. Začne oseba z najvišjo vrednostjo. Na potezi vsaka oseba vrže kocko in se premakne po igralni plošči.

Če igralka_ec pristane na polju s smerokazom ali ga prečka, vzame in naglas prebere kartico s scenarijem. Na karticah so kratki primeri življenjskih okoliščin in igralka_ec razmisli, kako bi ta okoliščina vplivala nanj_o. Na vprašanje odgovori v skladu z identiteto, ki jo zastopa v igri in se ustrezno pomakne naprej ali nazaj (kot piše na kartici).

Pred nadaljevanjem prosite vse igralke_ce, da s skupino delijo, kako bi same_i odgovorile_i na isto vprašanje. To skupini prikaže, kako življenjske okoliščine različno vplivajo na osebe z različnimi identitetami.

5. korak:

Če vam čas dopušča, lahko skupina igra igrata, dokler prva oseba ne doseže cilja. V nasprotnem primeru pa tudi predčasno zaključena igra udeleženkam_cem omogoča razmislek o dani tematiki.

Po končani igri odprite pogovor z udeleženkami_ci o tem, kako so se počutile_i med igranjem življenjske poti osebe, ki so jo zastopale v igri. Pogovorite se o tem, kako so družbena moč in privilegiji vplivali na izid igre.

Vprašanja za razpravo:

- *Ali ste se pred začetkom igre zavedale_i, kako različna so življenja različnih oseb in kako življenjske okoliščine različno vplivajo nanje?*
- *Kaj ste se naučile_i? Ali to spremeni, kako gledate na druge v družbi?*
- *Kakšen je bil izid igre za osebe z več kot eno manjšinsko ali marginalizirano identiteto?*
- *Kako lahko večja družbena pravičnost izboljša življenjski položaj oseb? Kaj pa vključenost v mladinsko delo?*

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Po potrebi prilagodite in dodajte scenarije, da ustrezajo kontekstu vaše skupine in njihovem razumevanju vpliva diskriminacije in zatiranja na različne družbene skupine.
- Koristno je lahko skupini priskrbeti dostop do interneta, da lahko po potrebi poiščejo več informacij o scenarijih na karticah in njihovem vplivu na različne družbene skupine. To je lahko pomemben učni trenutek za skupino.
- Pomembno je ustvariti podporno učno okolje za mlade. Med izvajanjem te aktivnosti bodo udeleženke_ci izražale_i svoja prepričanja in predsodke. Pri tem je pomembno, da jim nudimo podporo, da jih prevprašujejo in raziskujejo njihov izvor, namesto da bi bile_i kaznovane_i ali kritizirane_i.
- Za mladinsko_ega delavko_ca je pomembno, da že pred začetkom aktivnosti preizkusi igro, pozna identitete in scenarije ter se pouči o terminologiji in vplivih scenarijev na različne identitete.
- Težko je natančno napovedati, koliko časa bo vzelo igranje igre. Pomembno je upoštevati proces skupine in jim dati na voljo dovolj časa za igranje in pogovor. Če imate omejen čas, lahko nezaključeno igro shranite in se k njej vrnete naslednjič. Če to ni mogoče, pa že na začetku razložite skupini, da morda ne bo dovolj časa, da bi igro zaključile_i. Zagotovite, da na koncu pustite čas za razpravo in refleksijo.
- Če delate z večjo skupino mladih in če je prisotnih več mladinskih delavk_cev, lahko ustvarite kopijo igralne plošče in kartic ter tako omogočite dvema manjšima skupinama, da igro preizkusita istočasno.

Dodatno branje

O privilegijih (v angleščini):

<http://mediasmarts.ca/diversity-media/privilege-media/forms-privilege>

Slovarji izrazov: (v angleščini):

<http://www.ljubjanaprider.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>,

str. 109–111

<https://diversityinclusion.wustl.edu/brss/glossary-of-bias-terms/>
www.racialequitytools.org/glossary

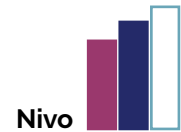
Aktivnost 11 Najslabši scenarij – najboljši scenarij

Ključne besede:

VPLIV SOVRAŽNEGA GOVORA, ODZIVANJE NA SOVRAŽNI GOVOR, IDENTITETE

Opozorilo o občutljivi vsebini: ko razpravljamo o najslabših scenarijih, je potrebno opozoriti, da se bo verjetno pojavila tema samomora.

Ta aktivnost poudarja pomen odzivanja na pojav sovražnega govora ali sovražnega vedenja.

Cilj:

Razumevanje vpliva sovraštva in pomembnosti odzivanja nanj.

Časovni okvir:

100 minut

- 15 minut: uvod in delo v skupinah
- 15 min: zamišljanje idealnega scenarija
- 15 minut: skupinska razprava
- 10 minut: zamišljanje najslabšega scenarija
- 15 minut: razprava
- 10 min: zamišljanje najboljšega realističnega scenarija
- 20 minut: razprava in zaključek

Velikost skupine:

9–20 oseb

Priporočena starost:

15+ let

Materiali:

Zgodbe o vrstniškem nasilju (glej gradiva, str. 51), papir, pisala

1. korak:

Udeležence razdelite na majhne skupine in vsaki skupini dajte zapisano zgodbo o pojavu sovražnega govora ali vedenja. Uporabite lahko pripravljene zgodbe o vrstniškem nasilju, ki jih najdete med gradivi na koncu priročnika, ali zapišete svoje zgodbe iz lastnih izkušenj, ki so relevantne za kontekst vaše skupine. Prosite vsako skupino, da razmisli o vprašanjih:

- *Kaj se je zgodilo?*
- *Zakaj je bila oseba tarča sovraštva? Na podlagi katere identitete?*

Vsaka skupina naj s pomočjo vprašanj na kratko predstavi svojo zgodbo ostalim.

2. korak:

V skupinah nadaljujte z razmislekom o tem, kako bi se zgodba idealno nadaljevala.

- *Zamislite si idealni – najboljši možni izid za osebo v zgodbi.*
- *Kako bi se to lahko zgodilo? Predstavljajte si, da imate neomejene vire in podporo.*
- *Kaj bi morale storiti vpletene osebe, da bi se to zgodilo?*
- *Kdo prepozna in se odzove na nasilje in kako?*

3. korak:

Skupine predstavijo odgovore ostalim. Celotna skupina skupaj razmisli, ali so bili zamišljeni scenariji realistični ali ne. Bi se zgodba v resnici tako odvila?

4. korak:

Udeleženci se vrnejo v majhne skupine in razmislijo:

- *Zamislite si, kakšen bi lahko bil najslabši možni izid.*
- *Kaj bi morale storiti vpletene osebe, da bi se to zgodilo? Kaj se zgodi, če se nihče ne odzove na nasilje?*

5. korak:

Skupine predstavijo svoje odgovore ostalim. Vodite pogovor in poudarite dejstvo, da kadar se nihče ne odzove na nasilje, se lahko le-to še stopnjuje. Pogovorite se, zakaj se je težko odzvati, in kako bi lahko te ovire premagale. Pri tem poudarite, da lahko tudi zelo majhni odzivi sprožijo spremembe.

6. korak:

Udeleženke_ci se še zadnjič vrnejo v majhne skupine in odgovorijo na vprašanja:

- *Ponovno si zamislite najboljši možni izid, ki pa naj tokrat ne bo idealen, pač pa čim bolj realističen.*
- *Kako bi se same_i lahko odzvale_i na situacijo, če upoštevate vire in podporo, ki vam je v resničnem življenju na voljo, ter ovire, ki so vam pri tem v napoto?*
- *Kaj bi morale vpletene osebe storiti, da bi prišlo do najboljšega scenarija? Kdo bi se moral odzvati in kako?*

7. korak:

Skupine predstavijo svoje odgovore ostalim. Vodite razpravo s celotno skupino in pri tem poudarite tudi vprašanje odgovornosti:

- *Čigava odgovornost je, da se odzove, kadar pride do nasilja ali sovraštva?*

Udeleženke_ce prosite, naj naštejejo čim več konkretnih primerov, kako bi se odzvale_i na situacijo nasilja za dosego najboljšega možnega izida. Lahko razmišljajo o možnih korakih, ki jih še nikoli niso same_i preizkusile_i. Zapišite seznam vseh možnih odzivov.

8. korak:

Vodite zaključno refleksijo s skupino:

- *Kaj ste se danes naučile_i?*
- *Kaj je v vaši moči kot posameznice_ki, ko se soočate s situacijo sovraštva ali nasilja? Kaj je vaša odgovornost?*

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Pri izdelavi seznama možnih odzivov izpostavite:
 - Konfrontiranje oseb, ki izvajajo nasilje, in/ali njihovih prepričanj in predsodkov
 - Prijava sovraštva
 - Osebna podpora osebi, ki doživlja nasilje
 - Skrb za lastno varnost
 - Grajenje solidarnosti
 - Širše naslavljanje tematike (npr. z izvedbo delavnice o sovražnem govoru, konkretni obliki diskriminacije ipd.)
- Med pogovorom o najboljših scenarijih se lahko zgodi, da udeleženke_ci odgovornost za prenehanje nasilja preložijo na osebo, ki je bila tarča nasilja. Lahko na primer predlagajo, da se oseba preseli, zamenja šolo, spremeni svoje obnašanje ipd. Ključnega pomena je, da mladinska_i delavka_ec razloži, da oseba, ki je tarča nasilja, ni kriva za nasilje ali odgovorna za njegovo prenehanje. Odgovornost za odziv na nasilje leži na osebah, ki so nasilju priča, npr. učiteljicah_ih, sošolkah_cih, vrstnicah_kih.
- Udeleženke_ci si lahko zamislijo nerealistične idealne scenarije, na primer: »Osebe, ki izvajajo nasilje, ugotovijo, da nimajo prav in se opravičijo.« Pomembno je poudariti, da je zelo malo verjetno, da se bo to zgodilo, ne da bi kdo posredoval. Udeleženke_ce vprašajte, kaj bi se moralo zgoditi, da bi te osebe spoznale, da se motijo. Bi se moral kdo pogovoriti z njimi? Kdo naj to stori in kako? Ta premislek lahko udeleženke_ci nato upoštevajo pri razmišljanju o realističnem najboljšem scenariju.
- Mladinska_i delavka_ec mora razumeti nujnost odziva na nasilje, razumeti, kako in na kakšen način se odzvati, in se počutiti opolnomočen_a za odziv. To je osnova transformativne prakse.
- Pogovorite se z udeleženkami_ci o pomenu osebne varnosti pri odzivanju na nasilje. Pojasnite, da odziv ne pomeni nujno neposredne konfrontacije: nasilje lahko prijavite odrasli osebi, lahko s prijateljsko gesto podprete osebo, ki je tarča nasilja ipd. Poskusite navesti čim več različnih načinov odziva na nasilje in poudarite, da so vsi pomembni in koristni.
- Zgodbe v tej aktivnosti so enake tistim, ki se uporabljajo v aktivnosti 15, Kako nasilje vpliva na čustva. Aktivnosti se dobro povezujeta, če ju izvedete eno za drugo.

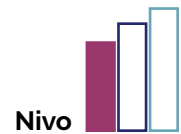
Dodatno branje

O prepoznavanju in odzivanju na pojav sovražnega govora ali vedenja med mladimi (v angleščini): <http://www.ljubljana pride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 50–82

Aktivnost 12 Od kod prihajajo moja prepričanja?

Ključne besede:

**SAMOZAVEDANJE,
PREPRIČANJA,
DRUŽBA,
NORME**

Aktivnost gradi razumevanje o tem, kako so osebe, ki ne ustrezajo družbenim normam, izključene iz družbe.

Cilj:

Razmisliti o svojih prepričanjih in o tem, kako nanje vplivajo naše življenjske izkušnje.

Časovni okvir:

- 60 minut
- 30 minut: krog socializacije
 - 30 minut: razprava

Velikost skupine:

5–20 oseb

Priporočena starost:

Katerakoli starost

Komu je namenjena aktivnost?

Skupini, ki ima zaupanje do mladinske_ga delavke_ca ter med seboj, saj bodo delile_i osebne izkušnje.

Materiali:

Papir, pisala

1. korak:

Narišite krog socializacije in udeleženkam_cem razložite njegov pomen (večji model lahko najdete med gradivi).

- Na sredino velikega lista narišite majhen krog z napisom 'jaz'.
- Okrog tega narišite naslednji krog in razložite, da so v njem tiste osebe, ki so jim najbližje in imajo največji vpliv na njihovo življenje. To so na primer njihova družina in prijateljice_i.
- Narišite naslednji krog, ki predstavlja njihovo skupnost. Sem spada na primer šola, interesne dejavnosti, mladinske_i delavke_ci, širša družina, verska skupnost in druge osebe, s katerimi imajo redne stike.
- Narišite še zadnji krog, ki predstavlja širšo družbo.

2. korak:

Razložite udeleženkam_cem, da so na sliki osebe, ki vplivajo nanje in pomagajo oblikovati njihova prepričanja. Bližje, kot so osebe sredini kroga, večji vpliv imajo. Prosite jih za nekaj primerov, kako so osebe vplivale na njihova prepričanja, na primer: »Starši so me naučili, da je izobrazba najpomembnejša stvar v življenju.«

Na koncu aktivnosti je nekaj povezav do videoposnetkov (v angleščini), ki pojasnjujejo, kako se družbene norme poustvarjajo prek socializacije. Lahko si jih ogledate z udeleženkami_ci in z njimi prikazete, kako se vsak človek nauči družbenih norm.

3. korak:

Po tem udeleženkam_cem razdelite pisala in papir ter jih prosite, naj vsak_a ustvari svoj krog socializacije in predstavi različne vplive na svoje življenje in svoja prepričanja. Pojasnite, da ima vsaka oseba v svojem življenju različne ljudi, ki jih lahko postavi na različna mesta v krogu.

4. korak:

Ko končajo, jih razdelite v manjše skupine, v katerih naj delijo svoje primere.

5. korak:

Združite skupine nazaj v eno in vodite pogovor z vprašanji:

- *Kateri od krogov ima največ vpliva na nas in kako oblikuje naša prepričanja?*
- *Ali se naši vplivi in prepričanja ujemajo z družbenimi normami? Kako lahko to izključuje osebe, ki ne ustrezajo tem normam?*
- *Kako se lahko naučimo več o osebah, ki imajo drugačne vplive in prepričanja kot me_i?*

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

S skupino lahko nadaljujete aktivnost in skupaj raziskujete, kako lahko prevprašujejo naučene družbene norme.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Pomembno je, da začetno razlago podkrepite z dovolj primeri, da udeleženkam_cem omogočite razumevanje kroga socializacije.
- Če imate omejen čas, lahko izpustite ogled videoposnetkov.

Dodatno branje

O družbenih normah in socializaciji (v angleščini):

<https://examples.yourdictionary.com/social-norm-examples.html>

<https://courses.lumenlearning.com/sociology/chapter/agents-of-socialization/>

www.youtube.com/watch?v=32GPv32hkHE

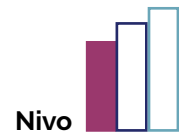
www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY

www.youtube.com/watch?v=nWu44AqFoil

Aktivnost 13 Sprehod po parku

Ključne besede:

**PREDSODKI,
PREPRIČANJA,
NORME,
IDENTITETE,
DRUŽBA**

Ta aktivnost se osredotoča na elemente samozavedanja: predpostavke, prepričanja, predsodke in pričakovanja.

Cilj:

Razviti samozavedanje o tem, kako družbene norme vplivajo na naše predpostavke, prepričanja, predsodke in pričakovanja.

Časovni okvir:

- 45 minut
- 10 minut: vizualizacija
 - 35 minut: diskusija

Velikost skupine:

5–20 oseb

Priporočena starost:

Katerakoli starost

Komu je namenjena aktivnost?

Mladinska_i delavka_ec lahko aktivnost izvaja z mladimi ali pa uporabi za samorefleksijo

Materiali:

Zgodba za vizualizacijo, papir, pisala

1. korak:

Razporedite stole v krog in udeleženske_ce povabite, da se usedejo. Razložite, da si bodo s pomočjo zgodbe predstavljale_i, da so v parku, v katerem še nikoli niso bile_i, in da bodo na svoji poti srečale_i različne osebe. Med vizualizacijo jim boste zastavili različna vprašanja, na katera si udeleženske_ci tiho odgovorijo.

2. korak:

Pozovite udeleženske_ce, naj zaprejo oči ali se osredotočijo na točko na tleh. Nato jim preberite naslednjo zgodbo:

Predstavljaš si, da vstopiš v park. Vzameš si trenutek, da vdihneš. Kaj zavohaš? Kaj slišiš?

Stopiš po stezi in srečaš osebo, ki skrbi za park. Pogledaš in pozdraviš osebo. Kako izgleda?

Nadaljuješ s sprehodom in greš mimo para, ki sedi na klopi. Kaj počneta?

Nadaljuješ svojo pot in pred sabo zagledaš skupino mladih. Slišiš jih. Kaj misliš, kaj počnejo? Kako se počutiš, ko hodiš mimo njih?

Tik preden zapustiš park, nekdo hiti mimo in se zaleti vate. Opraviči se in razloži, da zamuja v službo. Kdo je ta oseba?

Prideš do konca parka, za trenutek postojiš in nato odideš.

Ko ste pripravljene_i, odprite oči in se vrnite v prostor.

3. korak:

Začnite pogovor s skupino o njihovih vizualizacijah v parku. Ponovno naslovite vprašanja, ki ste jih zastavili med samo vizualizacijo, in dodajte še druga:

- *Kakšnega spola in starosti je bila oseba, ki je skrbela za park?*
- *Kakšne spolne usmerjenosti je bil par?*
- *Kaj so počele_i mlade_i?*
- *Kdo je bila oseba, ki je hitela na delo?*
- *Ali ste v parku srečale_i osebe različnih spolov, narodnosti, telesnih tipov, verskih pripadnosti, osebe z različnimi zmožnostmi ... ?*

4. korak:

S skupino se pogovorite o tem, kako so naše življenjske izkušnje vplivale na to, kakšne osebe smo si predstavljale_i v parku, ter o tem, da smo naučene_i, da razmišljamo z vidika družbenih norm.

5. korak:

Vprašajte skupino, kaj so se naučile_i o svojih predpostavkah, prepričanjih, predsodkih, pričakovanjih. Pogovorite se, kako lahko le-te bolj ozavestimo in postanemo bolj odprte_i in vključujoče_i do oseb, ki so drugačne od nas.

6. korak:

Po tej razpravi pozovite udeleženke_ce, da si še enkrat predstavljajo park, ki je bolj raznolik in vključujoč. Koga bi videle_i in srečale_i v njem?

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Prilagodite aktivnost tako, da ustreza skupini in kontekstu, v katerem delate. Če se na primer med diskusijo odpre pogovor o določenem vprašanju, ga naslovite in podprite razpravo.
- Če si katera_i od udeleženk_cev predstavlja zelo raznolik in vključujoč park, lahko z njo_im naslovite, kako to, da je njen_gov park tak, kakršen je. Ali pozna osebe s podobnimi identitetami, kot jih je sreča_a v parku? Ali je že kdaj prevpraševal_a svoje naučene norme?
- Med diskusijo bodite sočutne_i in vključujoče_i, in tudi če prevprašujete predsodke udeleženk_cev, nanje ne reagirajte z obsojanjem. Odprite razpravo z obrazložitvijo, da imamo vse_i predpostavke in predsodke. Poskrbite za odprt, iskren prostor.
- Pred začetkom vizualizacije z udeleženkami_ci preverite, če si želijo, da v ozadju predvajate zvoke, ki ustvarijo vzdušje parka (na primer ptičje petje). Nekaterim udeleženkam_cem lahko to pri vizualizaciji pomaga, za druge pa je lahko moteče, zato je pomembno, da preverite s skupino.

Aktivnost 14 Forumsko gledališče

(prilagojeno po Augustu Boalu)

Ključne besede:

**ZATIRANJE,
VPLIV SOVRAŽNEGA
GOVORA,
ODZIV NA SOVRAŽNI
GOVOR
OPOLNOMOČENJE**

Opozorilo o občutljivi vsebini: aktivnost lahko sproži negativne občutke, saj vsebuje primere sovraštva, nasilja in zatiranja.

Ta aktivnost udeleženkam_cem omogoča, da raziščejo in preizkusijo različne načine odzivanja na sovraštvo.

Cilj:

Omogočiti udeleženkam_cem, da v varnem prostoru preizkusijo različne načine odzivanja na sovraštvo in zatiranje.

Časovni okvir:

70 minut

- 5 minut: uvod
- 10 minut: razvoj in izvedba prizora
- 40 minut: ponovitev prizora
- 15 minut: pogovor

Velikost skupine:

6+ oseb

Priporočena starost:

12+ let

Komu je namenjena aktivnost?

Priporočeno je, da se skupina med seboj dobro pozna in si zaupa.

Materiali:

Zgodbe o vrstniškem nasilju (glej gradiva, str. 51), velik prostor, stoli, papir, pisala

1. korak:

Udeleženke_ce razdelite v dve skupini. Vsaka skupina dela z drugo zgodbo, obe pa opisujeta pojav sovraštva. Najboje je, da uporabite zgodbi iz lastnih izkušenj, ki so relevantne za kontekst vaše skupine, lahko pa uporabite tudi primere vrstniškega nasilja, ki jih najdete med gradivi na koncu priročnika.

2. korak:

Naročite skupinama, naj zapisano zgodbo razvijejo v približno 5-minutni igrani prizor.

3. korak:

Prva skupina odigra svoj prizor, druga skupina pa je njihovo občinstvo. Po nastopu imajo udeleženke_ci nekaj minut, da individualno razmislijo o tem, kaj se je zgodilo in kako bi se osebe v prizoru ali druge priče dogodka lahko odzvale na to, kar se je zgodilo. Zamislijo naj si nekaj konkretnih možnih odzivov različnih oseb.

4. korak

Prva skupina nato ponovno odigra prizor. Med potekom prizora lahko kdorkoli iz občinstva ustavi prizor, ko vidi sovraštvo, zatiranje ali zlorabo moči. To stori s klicem »stop!«, ob katerem igralke_ci zamrznejo na mestu. Nato stopi na prizorišče, kjer lahko nadomesti katerokoli osebo, razen osebe, ki povzroča nasilje, lahko pa tudi doda novo vlogo. Nato nadaljuje prizor in v svoji novi vlogi spremeni njegov potek. Cilj je, da svojo vlogo uporabi za odziv na nasilje ali konfrontacijo osebe, ki povzroča nasilje, ne da bi pri tem uporabil_a drugo obliko nasilja, zatiranja, zlorabe moči, kaznovanja ipd. To je bistvo transformacije.

Po zaključku prizora vodite kratko refleksijo z osebo, ki ga je spremenila, in ostalimi udeleženkami_ci o tem, kako so se počutile_i ob spremembi prizora.

5. korak:

Izvedite nekaj ponovitev prizora, da imajo vse_i v občinstvu priložnost preizkusiti odziv na sovraštvo. Vsakokrat naj uporabijo drugačen odziv.

Po tem skupini zamenjata vlogi in preigrata še drug prizor pojava sovraštva. Če imate omejen čas, lahko prizora obravnavate tudi v dveh ločenih terminih, v tem primeru pa je pomembno, da vsakokrat zaključite s pogovorom in refleksijo.

6. korak

Na koncu vodite pogovor s skupino o njihovi izkušnji. Lahko jim postavite naslednja vprašanja:

- *Kako ste se počutile_i, ko ste videle_i prizor sovraštva?*
- *Kako ste se počutile_i, ko ste spremenile_i potek dogajanja?*
- *Kateri odzivi so bili lažji in kateri težji? Kateri so se vam zdeli bolj uspešni in kateri manj?*
- *Ali se vam zdi pomembno, da ste se odzvale_i brez uporabe nasilja, kaznovanja, zatiranja? Kakšen je bil učinek takšnega odziva?*
- *S čim odhajate od te aktivnosti?*
- *Ali se vam po koncu aktivnosti zdi, da bi se zdaj lažje odzvale_i na sovraštvo in nasilje tudi v resničnem življenju, ker ste to že preizkusile_i v igri?*

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Priporočljivo je, da si pred izvedbo aktivnosti preberete o gledališču zatiranih, iz katerega izhaja metoda forumskega gledališča, da se spoznate z njegovimi idejami in koncepti.
- Pred izvedbo aktivnosti poskrbite za vzpostavitev odnosov in zaupanja v skupini in tako ustvarite pogoje za vključevanje udeleženk_cev v aktivnost. Skupina bo na začetku dramskega prizora morda sramežljiva.
- Ko skupina razmišlja o možnih odzivih na nasilje, se pogovorite z njimi o tem, zakaj je pomembno, da se na nasilje odzovemo z dobrimi nameni. Poudarite, kako pomembno je, da pri odzivu na nasilje ne reproduciramo še več nasilja ali sovraštva.
- Če imate na voljo več časa, lahko omogočite udeleženkam_cem, da spregovorijo o izkušnjah, ko so same_i bile_i tarča ali priča nasilja in sovraštva. Izkušnje lahko delijo z ostalimi, nato pa kot skupina izberejo eno od zgodb in jo uporabijo za grajenje prizora. V tem primeru ima lahko aktivnost zanje večjo težo in postane pomemben trenutek opolnomočenja. Hkrati pa lahko med tovrstno izkušnjo udeleženske_ci potrebujejo več čustvene podpore, zato je pomembno, da jim jo zagotovite.

Dodatno branje

Augusto Boal: literatura o gledališču zatiranih. Boalova dela so na voljo v angleškem, hrvaškem, srbskem in drugih prevodih; v slovenščini so na voljo članki in dizertacije o njegovem delu.

O formskem gledališču (v angleščini):

www.youththeatre.ie/content/files/Theatre-Forum-Resource-web.pdf

O povezovalni komunikaciji (v angleščini):

<http://www.ljubljanaipride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 67–79.

Aktivnost 15 Kako nasilje vpliva na čustva

Ključne besede:

ČUSTVA,
SOČUTJE,
VPLIV SOVRAŽNEGA
GOVORA

Opozorilo o občutljivi vsebini: ta aktivnost lahko sproži negativne občutke, saj vsebuje primere sovraštva, nasilja in zatiranja.

Ta aktivnost se osredotoča na čustva oseb ob pojavu sovražnega govora ali vedenja – tako tistih, ki doživljajo sovraštvo, kot tistih, ki ga širijo.

Cilj:

Pridobiti razumevanje vpliva sovraštva in diskriminacije.

Časovni okvir:

45 minut

- 15 minut: uvod in delo v manjših skupinah
- 10 minut: zapisovanje čustev
- 20 minut: povzetek

Velikost skupine:

10–25 oseb

Priporočena starost:

13+ let

Materiali:

Zgodbe o vrstniškem nasilju (glej gradiva, str. 51), samolepilni listki, papir, pisala, seznam čustev (glej gradiva, str. 52–53)

1. korak:

Razdelite udeležence_ce v manjše skupine. Vsaka skupina dela z zgodbo, ki opisuje pojav sovraštva. Najboje je, da uporabite zgodbe iz lastnih izkušenj, ki so relevantne za kontekst vaše skupine, lahko pa uporabite tudi primere vrstniškega nasilja, ki jih najdete med gradivi na koncu priročnika. Pozovite udeležence_ce, naj premislijo:

- *Kaj se je zgodilo?*
- *Zakaj je bila oseba tarča sovraštva? Na podlagi katere identitete?*

Skupine naj zelo na kratko predstavijo svoje zgodbe in odgovore na vprašanja ostalim.

2. korak:

Pozovite udeležence_ce, da v istih skupinah razmišljajo o čustvih vseh vpletenih. Pri razmisleku jih lahko podprete s seznamom čustev, ki ga najdete med gradivi.

Kakšna čustva doživljajo:

- *oseba, ki je uporabila sovražni govor ali vedenje?*
- *osebe, ki so bile tarče sovražnega govora ali vedenja?*
- *ostale_i prisotne_i?*
- *osebe v poziciji avtoritete (učitelji_ce, mladinske_i delavke_ci ipd.)?*

Skupine naj zapišejo čustva na samolepilne listke – vsako čustvo na svoj listek.

3. korak:

Skupine naj se združijo nazaj v eno. Poberite listke s čustvi in jih razvrstite na velik list papirja, tako da naredite skupke sorodnih čustev. Povzamite in predstavite odgovore udeleženkam_cem ter jim pokažite, v kolikšni meri prevladuje neprijetna čustva.

4. korak:

S celotno skupino vodite razpravo s pomočjo vprašanj:

- *Kako ste se počutile_i ob tej aktivnosti?*
- *Vam je bilo težko razmišljati o čustvih vseh vpletenih oseb?*
- *Ste že kdaj razmišljale_i o vplivu sovraštva in nasilja na čustva? Ste že kdaj razmišljale_i, kako se počutijo vse vpletene osebe?*
- *Kakšna so bila čustva oseb, ki so uporabljale sovražni govor?*
- *Kako to, da so tako močno prevladovala neprijetna čustva?*
- *Kaj se lahko naučimo iz tega?*
- *Kako se lahko naučimo več o osebah, ki imajo drugačne vplive in prepričanja kot me_i?*

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

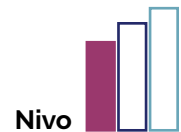
Ta aktivnost se lahko nadaljuje z razpravo o tem, kako uporaba sovražnega govora pogosto izvira iz neizpolnjenih potreb (vedenje izvira iz čustev, ki so posledica neizpolnjenih potreb). To temo obširneje naslavljata aktivnosti 17 in 18. Pri tem pa je pomembno, da sovražnega govora nikoli ne opravičujete, četudi izhaja iz neizpolnjenih potreb.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Da vizualno močnejše prikažete razmerje med prijetnimi in neprijetnimi čustvi, lahko papir s črto razdelite na dva dela in s tem jasno prikažete, koliko več listkov se nahaja na polovici z neprijetnimi čustvi.

Aktivnost 16 Pobarvaj svoja čustva

Ključne besede:

**SAMOZAVEDANJE,
ČUSTVA**

Če s skupino redno delate dalj časa, lahko vsako srečanje odprete s to aktivnostjo, da spodbudite udeleženske_ce k aktivnemu zavedanju lastnih čustev.

Cilj:

Omogočiti mladim, da se zavedajo svojih čustev in jih znajo identificirati

Časovni okvir:

65–75 min

- 45 minut: uvod in delo v skupinah
- 20–30 minut: pogovor

Velikost skupine:

6–12 oseb

Lahko se izvaja tudi ena na ena.

Priporočena starost:

Katerakoli starost

Materiali:

Veliki listi papirja ali kartona, pisala, barve, čopiči in drugi kreativni materiali, seznam čustev (glej gradiva, str. 52–53)

1. korak:

Razdelite udeleženske_ce v manjše skupine po tri osebe. Izberejo naj eno osebo iz skupine, ki se uleže na list papirja ali kartona, drugi dve osebi pa naj s pisalom orišeta njeno telo.

2. korak:

Prosrite udeleženske_ce, da imenujejo različna čustva, ki jih poznajo. Ko izčrpajo svoje znanje, imenujte še druga čustva (lahko si pomagata s seznamom čustev, ki ga najdete na koncu priročnika). Zapišite čustva na list. Nato naj se udeleženske_ci v majhnih skupinah pogovorijo o tem, katera barva predstavlja vsako čustvo in kje na svojem telesu ga občutijo.

Za vsako čustvo naj se v skupini dogovorijo za barvo in mesto na telesu. Dogovor lahko vzame nekaj časa in zahteva nekaj pogajanj. Če je treba, pojasnite, da lahko isto čustvo predstavlja tudi več barv in se nahaja na več delih telesa – na primer žalost je lahko modra in črna, čutimo pa jo lahko tako v želodcu kot v srcu ipd.

3. korak:

Skupine naj grejo skozi seznam in vsako čustvo z izbrano barvo označijo na ustreznem delu telesa. Zraven naj napišejo poimenovanje čustva ali pa na dodatnem listu papirja naredijo barvno legendo.

4. korak:

Ko vse skupine zaključijo, naj svoje delo pokažejo in predstavijo ostalim.

5. korak:

Z udeleženkami_ci se pogovorite o tem, kaj so predstavile_i.

- Vprašajte jih, katera čustva občutijo vsak dan.
- Pogovorite se o tem, kako lahko čustva, ki jih občutijo, vplivajo na njihovo vedenje, in jih prosite za nekaj primerov.
- Povabite jih, da za različna čustva razmislijo o tem, kaj potrebujejo, kadar jih občutijo.

6. korak:

Pred zaključkom dajte skupini nalogo: v naslednjem tednu, ko bodo občutile_i različna čustva, naj si jih poskusijo predstavljati kot barve. Povejte jim, da se boste na naslednjem srečanju pogovorile_i o tem, kako jim je šlo. To jim bo pomagalo prepoznati svoja čustva in graditi samozavedanje.

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

Ta aktivnost ali katerikoli od njenih delov se lahko uporabi na začetku vsakega srečanja, da ugotovite, kako se mlade_i počutijo v danem trenutku.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

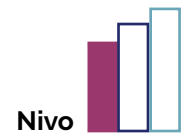

- Najbolje je, če se skupina že pozna med seboj, saj bo tako lažje ustvariti varen prostor, v katerem bodo osebe lahko delile svoje misli in čustva.
- Poskusite izraziti in pojasniti čustva čim bolj enostavno in po potrebi obrazložite čustvo tako, da ga bodo razumele_i vse_i.
- Imejte pripravljene primere barv za čustva, če skupina potrebuje pomoč, sicer pa je najbolje, če barve določijo same_i.
- Ta aktivnost se lahko kreativno izvaja tudi s pomočjo računalnikov, tako da v dokumentu ustvarite obris osebe in barvne oblačke, ki jih udeleženci lahko premikajo po obrisu. Lahko se uporabi tudi spletne kolaborativne platforme, kot je npr. Flinga (<https://flinga.fi/>).

Aktivnost 17 Ujemanje mojih čustev in potreb

Ključne besede:

**POTREBE,
ČUSTVA,
SOČUTJE,
SAMOZAVEDANJE,
DRUŽBA**

Ta aktivnost mladim pomaga razumeti lastna čustva in potrebe ter potrebe in čustva drugih.

Cilj:

Razumeti potrebe in njihovo povezavo s čustvi.

Okrepiti samozavedanje in graditi sočutje.

Časovni okvir:

85 minut

- 15 minut: uvod in skupinska aktivnost
- 30 minut: delo v skupinah in poročanje
- 10 minut: ponovno delo v skupinah in poročanje
- 20 minut: skupinska aktivnost
- 10 minut: refleksija

Velikost skupine:

6–20 oseb

Priporočena starost:

Katerakoli starost

Komu je namenjena aktivnost?

Priporočeno je, da se skupina med seboj dobro pozna in si zaupa.

Materiali:

Natisnjeni sezname čustev in potreb (glej gradiva, str. 52–54), papir, pisala.

1. korak:

Pred začetkom aktivnosti pripravite sezname čustev in potreb. Predlagamo, da s seznama potreb izberete zgolj nekaj ključnih v vsaki kategoriji.

2. korak:

Udeleženkam_cem razdelite seznam čustev, ponazorjenih z emotikoni. Vprašajte jih, če razumejo vsa prikazana čustva in če se jim zdijo smiselno prikazana z emotikoni. Po potrebi obrazložite.

S skupino si oglejte seznam potreb in jih prosite, naj opišejo svoje razumevanje vsake od potreb.

3. korak:

Ko se prepričate, da skupina razume vsa čustva in potrebe, jih razdelite na majhne skupine. Vsaka skupina naj dobi izbor 5 raznolikih potreb s seznama. Za vsako potrebo posebej naj s pomočjo seznama čustev odgovorijo na naslednji dve vprašanji:

- *Kakšna čustva občutimo, ko je potreba izpolnjena? Izberite 2–3 čustva.*
- *Kakšna čustva občutimo, ko potreba ni izpolnjena? Izberite 2–3 čustva.*

4. korak

Skupine poročajo o svojih odgovorih ostalim, te_i pa lahko komentirajo, če se z odgovori strinjajo ali ne. Vodite pogovor o vplivu naših potreb na to, kako se počutimo.

Nato vprašajte skupino, kdo lahko vpliva na to, ali so naše potrebe izpolnjene ali ne. V istih majhnih skupinah naj razmislijo o tem, kako različne osebe vplivajo na izpolnjevanje naših potreb. Vsaka skupina naj se osredotoči na eno osebo oz. skupino, na primer: jaz, družina, prijateljice_i, skupnost ... Zapišejo naj en primer, kako ta oseba ali skupina lahko vpliva na to, ali so naše potrebe izpolnjene ali ne. Nato naj skupine predstavijo svoje odgovore ostalim.

5. korak:

Udeleženke_ci naj se ponovno združijo v veliko skupino. Predstavite jim seznam naslednjih 6 potreb:

- sprejemanje,
- pripadnost,
- varnost,
- bivališče,
- izbira,
- svoboda.

V skupini se pogovorite o tem, katere družbene skupine najpogosteje nimajo izpolnjene vsake od omenjenih potreb.

Vprašajte udeleženske_ce, katera čustva verjetno občutijo osebe in skupine, ki nimajo dostopa do izpolnjevanja teh potreb. Pogovorite se, kakšen vpliv ima to na njihova življenja.

6. korak:

Za refleksijo in povzemanje aktivnosti uporabite metodo 4 F (v angleščini: facts, feelings, findings, future). Postavite naslednja vprašanja:

- Dejstva: *Kaj se je zgodilo med aktivnostjo? Kaj ste slišale_i?*
- Čustva: *Kako ste se počutile_i med aktivnostjo?*
- Ugotovitve: *Kaj ste se naučile_i?*
- Prihodnost: *Kako boste uporabile_i novo znanje?*

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Po tem, ko izvedete to aktivnost, lahko na začetku ali koncu kateregakoli srečanja z udeleženkami_ci preverite, kako se počutijo ter ali imajo kakšne neizpolnjene potrebe, ki bi jih lahko naslovile_i s skupino.
- Za izvedbo 5. koraka mora mladinska_i delavka_ec poznati situacije različnih družbenih skupin. Udeleženkam_cem lahko pri odgovarjanju pomaga z navajanjem primerov družbenih skupin, o katerih lahko razmislijo, npr. prosilke_ci za azil, osebe z izkušnjo brezdomnosti itd.
- Pred začetkom aktivnosti ne pozabite na čas za pripravo. Pripraviti morate izbor potreb in ga natisniti ter natisniti in razrezati seznam čustev z emotikoni.

Dodatno branje

Več o čustvih in potrebah (v angleščini):

<http://www.ljublanapride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>, strani 90–95

Več o metodi 4 F (v angleščini): <https://clt.vtc.edu.hk/newsletterweblinescontent.php?id=103>

Aktivnost 18 Drevo potreb

Ključne besede:

**POTREBE,
ČUSTVA,
VEDENJE,
SOČUTJE,
SAMOZAVEDANJE**

To aktivnost lahko izvajate individualno ali s skupino. Najbolje je, če ste pred tem s skupino izvedli aktivnost 17, *Ujemanje mojih čustev in potreb*.

Cilj:

Razumeti, da vedenje izhaja iz čustev, čustva pa iz izpolnjenih ali neizpolnjenih potreb. Razumeti univerzalnost potreb in čustev.

Časovni okvir:

80 minut

- 20 minut: uvod in razlaga
- 40 minut: ustvarjanje drevesa potreb
- 20 minut: pogovor in refleksija

Velikost skupine:

1–35 oseb

Priporočena starost:

13+ let

Materiali:

Natisnjeni sezname čustev in potreb (glej gradiva, str. 52–54), zgodbe o vrstniškem nasilju (glej gradiva, str. 51), papir, pisala

1. korak:

Na velik list papirja narišite drevo, ki prikazuje korenine, deblo in veje. Narišite navpično črto po sredini drevesa skozi veje, deblo in korenine. Leva in desna polovica drevesa bostva v zgodbi predstavljali dve osebi oz. skupini. Ena stran drevesa bo predstavljala tiste, ki so širile_i sovraštvo, druga stran pa tiste, ki so bile_i tarča le-tega.

2. korak:

Izberite primer nasilja ali sovražnega govora ali vedenja iz vašega življenja ali iz medijev, ki je relevanten za skupino. Lahko tudi uporabite enega od primerov vrstniškega nasilja, ki jih najdete med gradivi.

3. korak:

Z udeleženkami_ci se pogovorite o primeru in o tem, kaj se je zgodilo, in jih prosite, naj imenujejo vedenja vpletenih. Pomembno je poudariti, naj navajajo samo dejstva iz zgodbe in ne vključujejo svojih predvidevanj o dogodkih, vrednotenja navedenih vedenj ipd.

- Najprej skupino pozovite, da poimenuje vedenja tistih oseb, ki so bile tarča sovraštva, in jih zapišite v krošnjo na eni strani drevesa.
- Nato jih vprašajte o vedenju oseb, ki so širile sovraštvo. Zapišite jih v krošnjo na drugi strani drevesa.

4. korak:

Nato se z udeleženkami_ci pogovorite o čustvih vpletenih. Lahko si pomagata s seznamom čustev, ki ga najdete med gradivi. Pojasnite, da naša čustva lahko močno vplivajo na naše vedenje. Nato jih prosite, da razmislijo, katera čustva bi lahko občutile osebe v zgodbi. Pojasnite, da čustev drugih ne moremo z gotovostjo poznati, lahko pa si predstavljamo, katera čustva bi občutile_i same_i v takšni situaciji.

- Vprašajte udeleženke_ce, katera čustva najverjetneje občutijo osebe, ki so bile tarča sovraštva. Imenovana čustva zapišite v deblo na eni strani drevesa.
- Nato jih vprašajte še po čustvih oseb, ki so širile sovraštvo, in jih zapišite v deblo na drugi strani.

5. korak:

Pogovorite se s skupino o potrebah in razložite, da imamo vse_i potrebe, ki so univerzalne – v veliki meri so enake za vse. Lahko si pomagata s seznamom potreb, ki ga najdete med gradivi, s katerega izberete nekaj ključnih potreb v vsaki kategoriji. Pojasnite, da so potrebe lahko izpolnjene ali neizpolnjene in da na to vpliva veliko dejavnikov. To, ali so naše potrebe izpolnjene ali ne, pa močno vpliva na to, katera čustva občutimo, in posledično na naše vedenje – tako kot rast korenin pri drevesu vpliva na njegovo deblo in krošnjo. Vendar pa potreb pri osebi pogosto ne vidimo in ne prepoznamo, tako kot korenin, ki so skrite pod zemljo.

Prosrite udeležence, da glede na čustva in vedenje oseb v zgodbi razmislijo, katere neizpolnjene potrebe bi lahko do tega privedle.

- Najprej jih prosite, naj imenujejo neizpolnjene potrebe oseb, ki so bile tarča sovraštva. Zapišite jih med korenine na eni strani drevesa.
- Na drugo stran zapišite neizpolnjene potrebe oseb, ki so širile sovraštvo.

6. korak:

S skupino vodite pogovor o potrebah in njihovi povezavi s čustvi in vedenji. Povzamite potrebe, ki ste jih zapisali za obe osebi oz. skupini – ali so si med seboj podobne? Pogovorite se o univerzalnosti potreb – vse_i imamo iste potrebe, ne glede na to, kdo smo. Pri tem pa je ključno, da razložite, da to ne opravičuje sovražnega vedenja. Poudarite pomen odgovornosti za naša dejanja – vse_i imamo potrebe in včasih ne moremo vplivati na to, ali so izpolnjene ali ne, vedno pa lahko vplivamo na svoje vedenje.

7. korak:

Vodite zaključno refleksijo o aktivnosti. Lahko si pomagata z vprašanji:

- *Kako ste se počutile_i med aktivnostjo? Ali je bilo težko določiti čustva in potrebe oseb?*
- *Ste že kdaj prej razmišljale_i o svojih potrebah in njihovi povezavi s čustvi in vedenji?*
- *Ste med aktivnostjo prišle_i do kakšnih novih premislekov ali ugotovitev?*

Izbirno nadaljevanje aktivnosti

Ko udeleženci poznajo metodo drevesa potreb, jih lahko prosite, da izdelajo drevesa potreb vsak_a zase in s tem raziskujejo lastna vedenja, čustva in potrebe. Nato jih lahko vodite v razmisleku, kako bi lahko zagotovile_i, da bi izpolnile_i nekatere neizpolnjene potrebe.

Nasveti za izvedbo aktivnosti:

- Morda bo potrebno aktivnost ponoviti na več srečanjih, da udeleženci usvojijo koncept.
- Metodo drevesa potreb lahko uporabite tudi pri individualnem delu z mladimi. Tako lahko reflektirajo tako svoje potrebe kot potrebe drugih. Metoda je lahko učinkovita pri delu z mlado osebo, ki je v preteklosti širila sovraštvo, zdaj pa je pripravljena na spremembo. Pri naslavljanju takšne situacije si lahko pomagata tudi z uporabo vprašanj restorativne prakse:
 - *Kaj se je zgodilo?*
 - *Na koga je to dejanje vplivalo in kako? Kakšna so čustva in potrebe te osebe?*
 - *O čem si od takrat razmišljala?*
 - *Kaj bi naredil_a drugače, če bi bil_a ponovno v isti situaciji?*
 - *Ali imaš kakšne predloge, kako bi lahko popravil_a nastalo škodo?*

Dodatno branje

O čustvih, potrebah, uporabi metode drevesa potreb in restorativne prakse pri delu z mladimi (v angleščini):

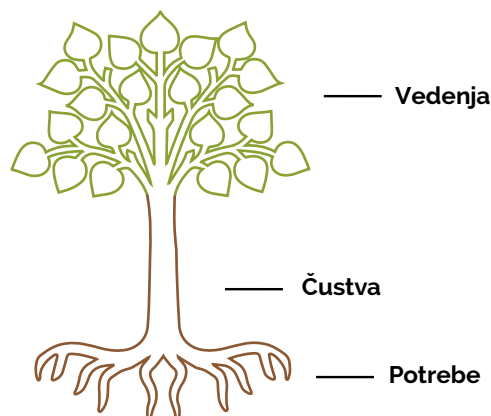
<http://www.ljublanapride.org/wp-content/uploads/2020/03/Outside-In-manual-full-final.pdf>,

strani 89–99

Video, v katerem Marshall Rosenberg, začetnik prakse nenasilne komunikacije, naslavlja sočutje do sebe (v angleščini):

www.youtube.com/watch?v=_WmJHBH-JLIQ

Drevo potreb

Gradiva

V tem delu lahko najdete gradiva in izročke, ki jih potrebujete za izvedbo aktivnosti. Lahko jih skopirate neposredno iz priročnika ali uporabite kot vodilo in navdih za izdelavo lastnih gradiv. Gradiva so urejena glede na aktivnosti, za katere jih potrebujete.

Seznam gradiv

1. Piramida sovraštva (str. 47)

- Aktivnost 6 Piramida sovraštva (str. 20)

2. Delovni listi s sistemi zatiranja (str. 48 in 49)

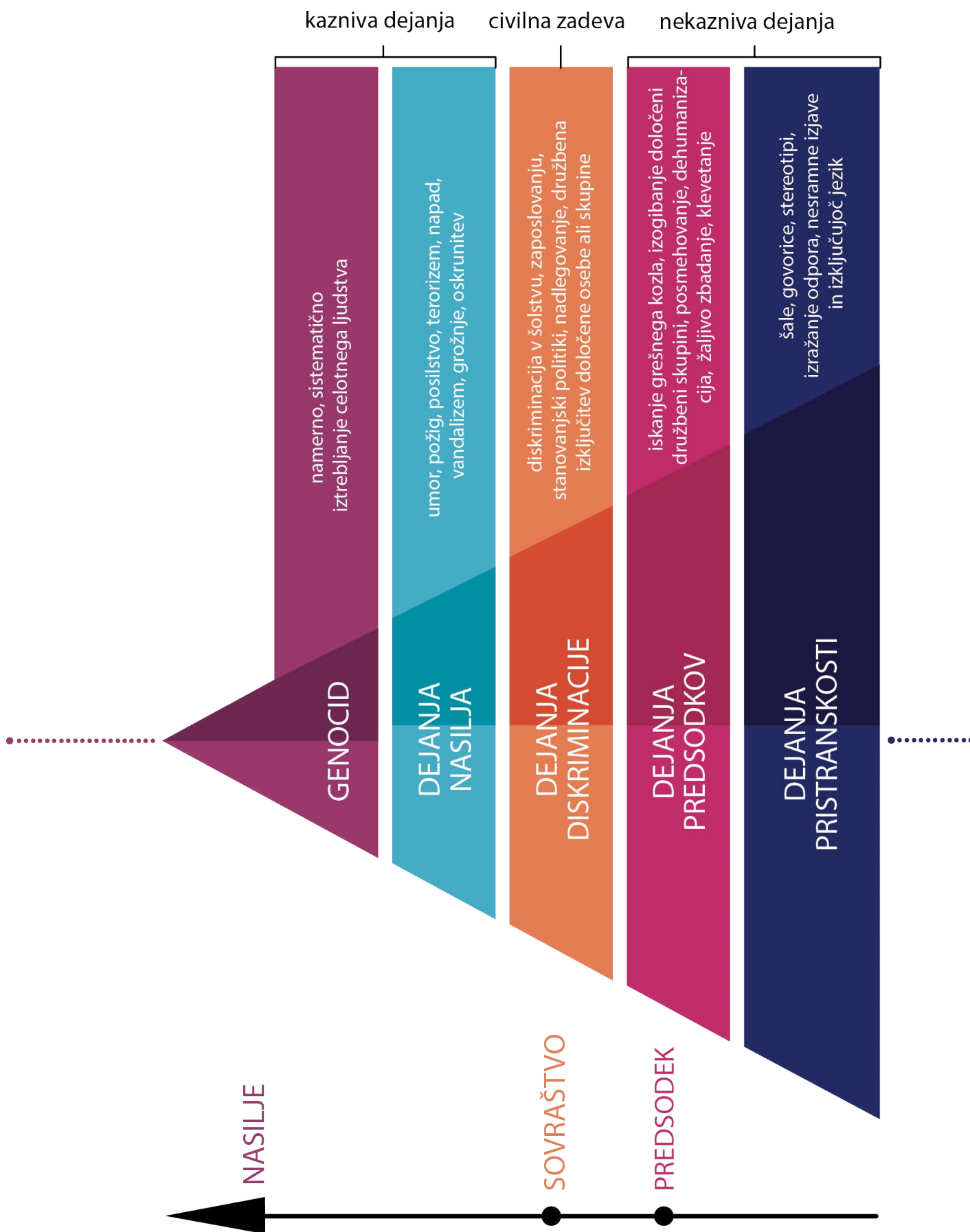
- Aktivnost 7 Sistemi zatiranja (str. 22)

3. Krog socializacije (str. 50)

- Aktivnost 12 Od kod prihajajo moja prepričanja? (str. 32)

4. Sezname čustev in potreb (str. 52)

- Aktivnost 15 Kako nasilje vpliva na čustva (str. 38)
- Aktivnost 16 Pobarvaj svoja čustva (str. 40)
- Aktivnost 17 Ujemanje mojih čustev in potreb (str. 42)
- Aktivnost 18 Drevo potreb (str. 44)

Za mlade, da izpolnijo:

Sistem oz. vrsta zatiranja	Rasno zatiranje	Zatiranje na podlagi spola	Zatiranje na podlagi družbenega razreda in ekonomskega statusa	Zatiranje na podlagi spolne usmerjenosti	Zatiranje na podlagi narodne pripadnosti	Zatiranje na podlagi telesnih ali duševnih zmožnosti	Versko zatiranje (v evropskem kontekstu)
Predvidena norma	Belke_ci	Cisspolni moški	Zgornji in srednji razred, osebe iz mestnih okolij	Heteroseksualke_ci	Državljanke_i, materne_i govornice_i jezika, pripadnice_i večinske etnične populacije	Osebe z normativnimi zmožnostmi (ang. <i>able-bodied</i>)	Kristjanke_i ali ateistke_i
Osebe/družbene skupine, ki ne ustrezajo normi oz. so marginalizirane							
Poimenovanje diskriminacije	Rasizem	Seksizem oz. mizoginija, cisseksizem oz. transfobija	Diskriminacija na podlagi družbenega razreda in ekonomskega statusa	Heteroseksizem oz. homofobija in bifobija	Ksenofobija	Diskriminacija na podlagi različnih telesnih ali duševnih zmožnosti	Islamofobija, antisemitizem, verska diskriminacija

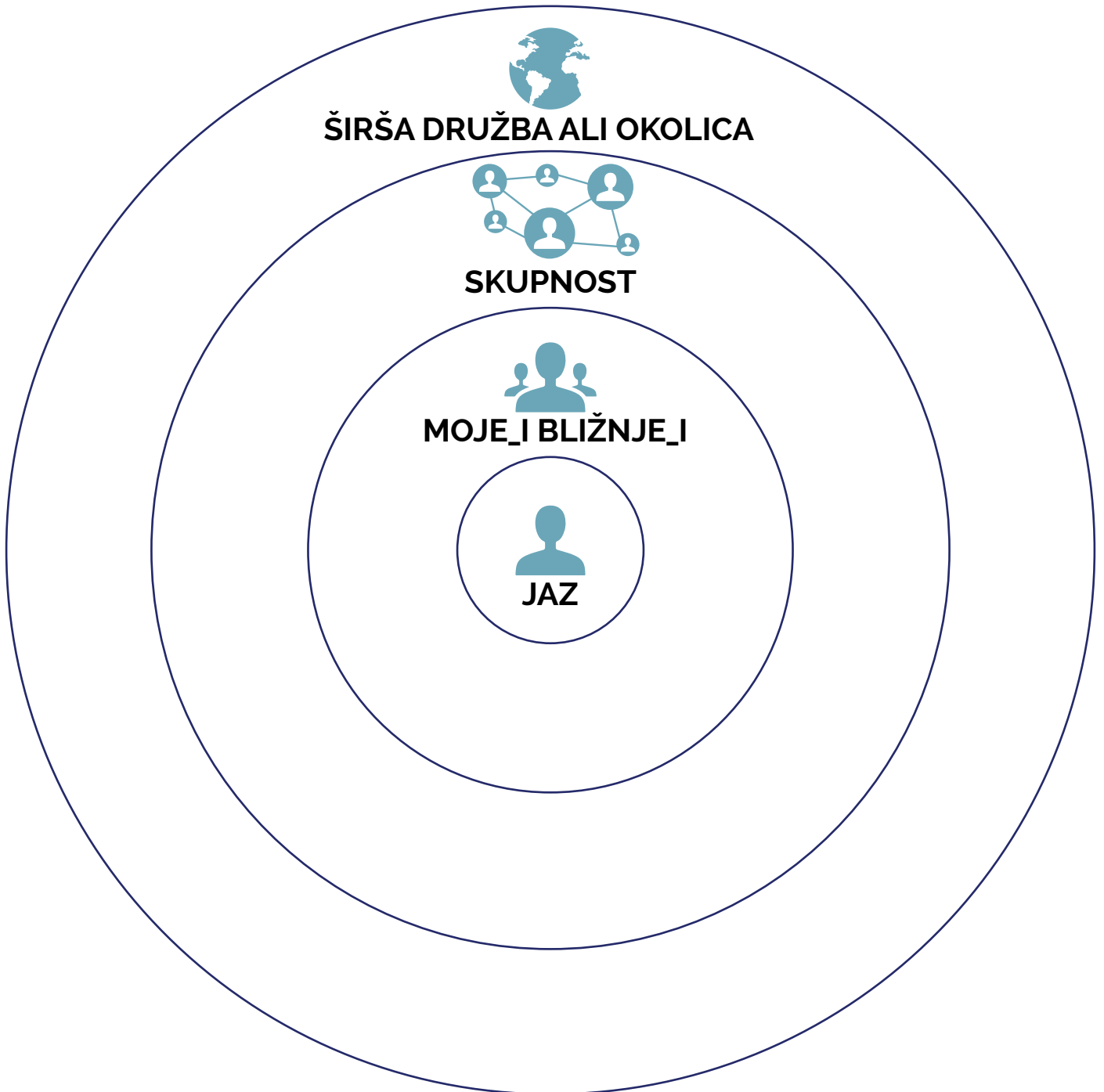
Primer izpolnjenega lista za pomoč mladinskiemu delavki_cu:

Sistem oz. vrsta zatiranja	Rasno zatiranje	Zatiranje na podlagi spola	Zatiranje na podlagi družbenega razreda in ekonomskega statusa	Zatiranje na podlagi spolne usmerjenosti	Zatiranje na podlagi narodne pripadnosti	Zatiranje na podlagi telesnih ali duševnih zmožnosti	Versko zatiranje (v evropskem kontekstu)
Predvidena norma	Belke_ci	Cispolni moški	Zgornji in srednji razred, osebe iz mestnih okolij	Heteroseksualke_ci	Državljanke_i, matere_i, govorke_ci jezika, pripradnice_ki večinske etnične populacije	Osebe z normativnimi zmožnostmi (ang. <i>able-bodied</i>)	Kristjanke_i ali ateistke_i
Osebe/družbene skupine, ki ne ustrezajo normi oz. so marginalizirane	Temnopolte osebe, črnce_ci, staroselke_ci, Rominje_i, Judinje_je, muslimanke_i, nomadske skupnosti, begunke_ci in prosilke_ci za azil ...	Ženske, transspolne osebe (vključno z nebinarnimi osebami), interpolne osebe ...	Delavski razred, osebe, ki živijo v revščini, brezposelne_i, prekerne_j delavke_ci, osebe iz ruralnih okolij ...	Bi- in pansesualne osebe, lezbijke, geji, kvir osebe, osebe z nenormativnimi seksualnostmi ...	Priseljenke_ci, nedržavljanke_ci, etnične manjšine, begunke_ci in prosilke_ci za azil, nematerne_j govorke_ci jezika ...	Osebe z različnimi zmožnostmi, osebe s kroničnimi zdravstvenimi težavami, težavami v duševnem zdravju, motnjami v razvoju, gluhe, slepe osebe, osebe, ki uporabljajo voziček, hendikepirane osebe*, osebe z nenormativnimi telesi (npr. debele osebe) ...	Muslimanke_i, Judinje_je, pripradnice_ki drugih manjšinskih religij ...
Poimenovanje diskriminacije	Rasizem	Seksizem oz. mizoginija, ciseksizem oz. transfobija	Diskriminacija na podlagi družbenega razreda in ekonomskega statusa	Heteroseksizem oz. homofobija in bifobija	Ksenofobija	Diskriminacija na podlagi različnih telesnih ali duševnih zmožnosti	Islamofobija, antisemitizem, verska diskriminacija

Opomba: to ni izčrpen oz. zaključen seznam, pač pa le nekaj navedenih primerov za pomoč pri izpolnjevanju. Pogosto meje med različnimi sistemi zatiranja niso jasne, zato so nekatere družbene skupine navedene znotraj dveh kategorij.

* V slovenskem kontekstu nekatere organizacije uporabljajo izraz 'hendikepirane osebe' kot bolj vključujočo terminologijo od problematičnega izraza 'invalid', vendar pa je tudi izraz 'hendikepirana oseba' v tujni problematiziran. Zaradi raznolike uporabljane terminologije brez jasne »prave« izbire svetujemo, da se pri stiku s posameznicami_ki vedno pozanimamo, katere izraze naj zanje uporabljamo.

Krog socializacije

Zgodbe o vrstniškem nasilju

Diana prihaja iz muslimanske družine. V dijaškem domu pri kosilu zato ne je svinjine. Nekateri sošolke ci pravijo, da si izmišljuje, da si želi biti nekaj posebnega in da ni »prava Slovenka«. V ponedeljek ji je Mojca med kosilom, kjer vedno sedi sama, zbila na krožnik kozarec vode.

Nik se veliko druži s Tilnom, zato se je po šoli razširila govorica, da sta par. Nekega jutra, ko je Nik hodil v šolo, ga je prestregla skupina sošolcev, ga zmerjala z besedo 'peder' in ga med prerivanjem vrgla na tla.

Selma je priseljenka iz Bosne. Ker se je njena družina preselila iz Ljubljane v Celje, je morala zamenjati šolo. Po nekaj tednih je od sošolke izvedela, da so njene i vrstnice ki ustvarile i Facebook skupino z imenom Čefurka Selma – go back to Bosna. Tam objavljajo žaljive komentarje o njej, iz njenih fotografij, ki so jih na skrivaj posneli v šoli, pa so ustvarili žaljive meme.

Marijan je star 15 let in je zaradi različnih okoliščin, predvsem zdravstvenih, zelo debel. Zaradi svoje telesne teže in videza je izključen iz mnogih aktivnosti, že na valeti ni z njim želelo plesati nobeno dekle, na novi srednji šoli pa ga sošolke ci nikoli nikamor ne povabijo. Ko hodi po hodniku, sliši hihitanje in vidi ljudi, ki nanj kažejo s prstom. Pred enim mesecem se je počutil tako slabo, da se je porezal po rokah.

Ko so naše potrebe izpolnjene, so lahko naša čustva:

veselje

dobra volja

živahnost

radost

presrečnost

blaženost

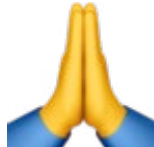
ekstatičnost

zadovoljstvo

naklonjenost

hvaležnost

ponos

sreča

občutek udobja

spokojnost

varnost

sproščenost

mirnost

zanimanje

radovednost

zainteresiranost

presenečenost

osuplost

fasciniranost

začudenje

upanje

optimizem

samozavest

vnema

navdušenost

navdih

prevzetost

razumljenost

ganjenost

toplina

ljubečnost

Ko so naše potrebe neizpolnjene, so lahko naša čustva:

razočaranje

nezadovoljstvo

vznemirjenost

prizadetost

žalost

nesreča

obup

bridkost

bolečina

frustracija

razburjenost

nepotrpežljivost

nejevolja

jeza

zamera

gnus

bes

tesnobnost

živčnost

zaskrbljenost

strah

preplašenost

groza

napetost

nelagodje

negotovost

zmedenost

presenečenost

zbežanost

preobremenjenost

osmaljenost

otopelost

zdolgočasnost

utrujenost

hladnost

zadržanost

ravnodušnost

potrnost

nemir

nepripravljenost

naveličanost

zadrega

nemoč

obžalovanje

Potrebe, ki jih imamo vse_i

IGRA: vključenost, zabava, svežina, spontanost, stimulacija, ritem, raznolikost, udobje, lahkotnost, sprostitiv.

JASNOST: znanje, zavedanje, razumevanje, gotovost, preprostost, red, natančnost, usposobljenost, učinkovitost, spretnost.

PRAVIČNOST: enakost, delitev, pomoč, sodelovanje, poštenost, odprtost, spoštovanje dogovorov, zanesljivost, doslednost, strpnost, ravnotežje, harmonija, enotnost.

POMEN: namen, prispevanje, zavedanje, lepota, skrivnost, celovitost, pustolovščina, izziv, ustvarjalnost, rast, učenje, dosežki, zaključenost.

AVTONOMIJA: neodvisnost, svoboda, izbira, nadzor, moč, pristnost, integriteta.

EMPATIJA: razumevanje, sočutje, sprejemanje, priznanje, prepoznanje, cenjenost, upoštevanje, spoštovanje, zaupanje, praznovanje, žalovanje.

LJUBEZEN: skrb, nega, naklonjenost, bližina, intimnost, dotik, spolnost.

ZAŠČITA: varnost, gotovost, mir.

PREŽIVETJE: hrana, voda, svetloba, zrak, prostor, toplota, gibanje, počitek, zdravje, higiena.

SKUPNOST: pripadnost, povezanost, prijateljstvo, stik, vključenost, sodelovanje, solidarnost, zvestoba, pomoč, podpora.

Kazalo ključnih besed

KLJUČNE BESEDE	AKTIVNOSTI
Čustva	15, 16, 17, 18
Diskriminacija	6, 7, 10
Družabna omrežja	8
Družba	6, 7, 10, 12, 13, 17
Družbena moč	6, 7, 9, 10
Identitete	4, 7, 9, 10, 11, 13
Jezik	4, 5
Kritično razmišljanje	8
Norme	7, 12, 13
Odziv na sovražni govor	3, 11, 14
Opolnomočenje	1, 3, 14
Potrebe	1, 2, 17, 18
Predsodki	6, 9, 13
Prepoznavanje sovražnega govora	3, 4
Prepričanja	12, 13
Privilegiji	7, 9, 10
Samozavedanje	3, 5, 8, 9, 12, 13, 16, 17, 18
Skupinski dogovor	1, 2, 3
Sočutje	9, 10, 15, 17
Svoboda govora	4, 5, 8
Varnejši prostor	1, 2, 3
Vedenje	5, 18
Vpliv sovražnega govora	3, 4, 5, 11, 14, 15
Zatiranje	7, 14

Cispolna heteroseksualna ženska, ki je v Sloveniji zaprosila za azil. Prihaja iz Sirije in je muslimanka. Zaradi doživete travme spolnega nasilja ima depresijo.

Moški iz romske skupnosti. Šolo je zapustil pri 13 letih. Dela z očetom, ki popravlja žlebove.

Gej moški, ki je ponosen na svoje slovensko poreklo. Ima diagnozo shizofrenije.

Starejša ženska, ki dela kot čistilka. V Slovenijo se je s Hrvaške preselila že pred 25 leti, a še vedno nima državljanstva.

Heteroseksualna ženska z okvaro vida. Že več let je brezposelna.

20-letna ženska, ki se je pred 7 leti z družino preselila iz Albanije v Slovenijo. Živi pri starših, ki si jim ne upa povedati, da je lezbijka. Kot študentka dela v trgovini.

Interspolna oseba, ki se identificira kot nebinarna. Je v zadnjem letniku študija likovne umetnosti. Ima socialno anksioznost.

Transspolna oseba, ki je zapustila šolo pri 18 letih. Zvečer dela v lokalu, da se čez dan lahko posveti aktivizmu.

Panseksualni moški s premožnega območja. Je v zadnjem letniku gimnazije in razmišlja, da bi šel študirat v London.

Mati samohranilka iz revne družine, ki dela kot osebna asistentka, ob vikendih pa obiskuje izredni študij. Zaradi debelosti ima zelo slabo samopodobo.

Heteroseksualni cispolni moški, ki uporablja invalidski voziček. Trenutno živi pri starših in na Zavodu za zaposlovanje obiskuje računalniški tečaj.

Nedostopnost izobraževanja je eden izmed glavnih vzrokov revščine. Ali imajo osebe v tvoji družbeni skupini dostop do izobraževanja? Če ima večina narejeno osnovno šolo, naredi 2 koraka naprej, za srednjo šolo ali gimnazijo 3 korake naprej, če pa ima večina opravljeno fakulteto, naredi 5 korakov naprej.

Vse družbene skupine nimajo enakega dostopa do zaposlitve. Premakni se eno polje nazaj za vsakega od naslednjih elementov, ki velja za tvojo družbeno skupino: 1) visoka stopnja brezposelnosti, 2) dostop večinoma le do nizko kvalificiranih delovnih mest, 3) prekernost, 4) neenake plače, 5) slabi delovni pogoji.

Če ima tvoja družbena skupina raznolike možnosti zaposlitve, se pomakni dve polji naprej.

Vidnost v izobraževanju je pomemben dejavnik. Ste v učbenikih v šoli kdaj brali o zgodovini tvoje družbene skupine? Če je odgovor da, naredi 3 korake naprej. Če šolske knjige ne povedo ničesar o tebi in tvoji identiteti ali kulturi, naredi 2 koraka nazaj.

Zdravstvo: ali imaš dostop do kakovostne zdravstvene oskrbe? Ali zdravstvena oskrba ustreza tvojim potrebam? Ali zdravnice, ki tvoje težave vzamejo resno? Če je odgovor na vsa vprašanja da, naredi 2 koraka naprej. Če je kakšen odgovor ne, naredi 1 korak nazaj.

Spolna vzgoja: ko ste se v šoli učili o spolni vzgoji, ali so bile vanjo vključene informacije, relevantne za tvoj spol in spolno usmerjenost? Če je odgovor da, naredi 2 koraka naprej. Če ne, naredi 1 korak nazaj.

Nastanitev: ali si lahko privoščiš svojo sobo ali stanovanje? Ali tvoja nastanitev ustreza tvojim potrebam? Ali nisi nikoli doživel_a diskriminacije na stanovanjskem trgu? Če je odgovor na vsa vprašanja da, naredi 2 koraka naprej. Če je kakšen odgovor ne, naredi 2 koraka nazaj.

Ali si lahko vsako leto privoščiš prijetne počitnice? Premakni se 1 korak naprej, če lahko, in 1 nazaj, če ne moreš.

Ali si lahko prepričan_a, da boš ime_l_a (ti ali tvoja družina) prihodnji teden dovolj denarja, da ne boš lačna_en? Če je odgovor da, naredi 3 korake naprej. Če ne, naredi 2 koraka nazaj.

Če lahko svojo_ega partnerko_ja v javnosti držiš za roko ali poljubiš, ne da bi doživel_a posmehovanje ali nadlegovanje, naredi 1 korak naprej. Če ne, naredi 1 korak nazaj.

Si že kdaj slišal_a kakšno šalo, ki se norčuje iz tvoje identitete? Za vsak element svoje identitete, za katerega poznaš šalo, se premakni 1 polje nazaj.

Če si se kdaj počutil_a osramočeno zaradi svojega stanovanja, avta, oblačil, ipd., se pomakni 1 polje nazaj.

Če si se kdaj počutil_a nelagodno ali te je bilo strah, ko si hodil_a sam_a domov, se premakni 1 polje nazaj.

Spolna vzgoja: ko ste se v šoli učili o spolni vzgoji, ali so bile vanjo vključene informacije, relevantne za tvoj spol in spolno usmerjenost? Če je odgovor da, naredi 2 koraka naprej. Če ne, naredi 1 korak nazaj.

Si že kdaj imel_a težave z dostopom do javne zgradbe (npr. odsotnost dvigala za osebe, ki uporabljajo voziček)? Če si, se premakni 2 koraka nazaj.

Si se že kdaj počutil_a nelagodno ali ogroženo na javnem stranišču ali pa nisi našla_el dostopnega javnega stranišča? Če je odgovor da, se pomakni 1 korak nazaj.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da se je zgodila sprememba družbe v smeri večje družbene pravičnosti, ki ti je omogoča premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, do kakšne spremembe je prišlo – npr. sprememba zakonodaje, sprememba kulture ali družbenega odnosa, pojav družbenega gibanja – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da se je zgodila sprememba družbe v smeri večje družbene pravičnosti, ki ti je omogoča premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, do kakšne spremembe je prišlo – npr. sprememba zakonodaje, sprememba kulture ali družbenega odnosa, pojav družbenega gibanja – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da se je zgodila sprememba družbe v smeri večje družbene pravičnosti, ki ti je omogoča premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, do kakšne spremembe je prišlo – npr. sprememba zakonodaje, sprememba kulture ali družbenega odnosa, pojav družbenega gibanja – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da se je zgodila sprememba družbe v smeri večje družbene pravičnosti, ki ti je omogoča premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, do kakšne spremembe je prišlo – npr. sprememba zakonodaje, sprememba kulture ali družbenega odnosa, pojav družbenega gibanja – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da ti je vključenost v mladinsko delo omogočila premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, kakšna oblika mladinskega dela te je pri tem podprla – npr. zagovorništvo, podpora mladinske_ga delavke_ca, osebni in družbeni razvoj, pridobivanje novih kompetenc skozi aktivnosti – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

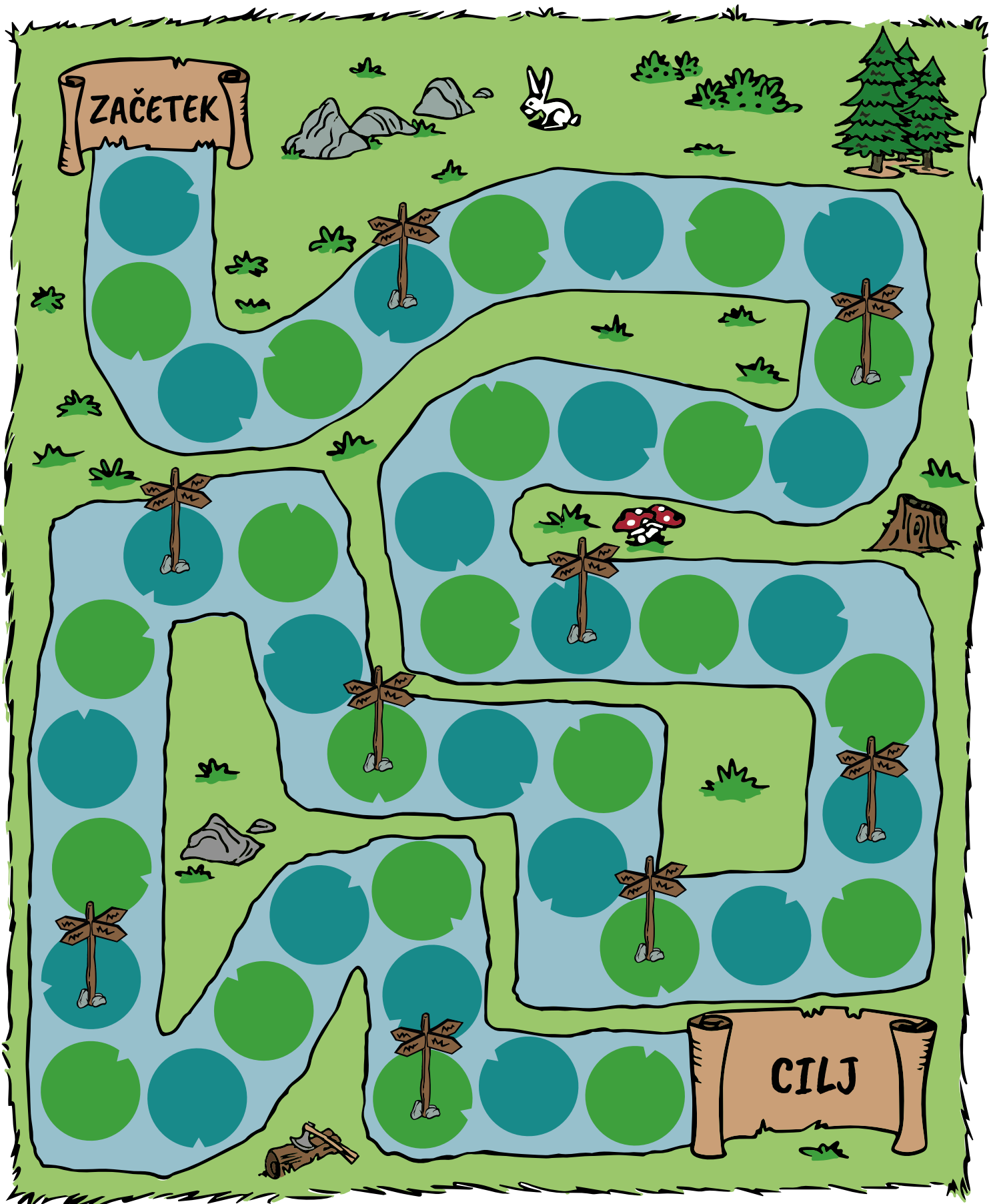
To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da ti je vključenost v mladinsko delo omogočila premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, kakšna oblika mladinskega dela te je pri tem podprla – npr. zagovorništvo, podpora mladinske_ga delavke_ca, osebni in družbeni razvoj, pridobivanje novih kompetenc skozi aktivnosti – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da ti je vključenost v mladinsko delo omogočila premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, kakšna oblika mladinskega dela te je pri tem podprla – npr. zagovorništvo, podpora mladinske_ga delavke_ca, osebni in družbeni razvoj, pridobivanje novih kompetenc skozi aktivnosti – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

To kartico lahko uporabiš po koncu svoje poteze. Ko uporabiš kartico, skupini razloži, da ti je vključenost v mladinsko delo omogočila premagovanje diskriminacije ali neenakosti. Opiši, kakšna oblika mladinskega dela te je pri tem podprla – npr. zagovorništvo, podpora mladinske_ga delavke_ca, osebni in družbeni razvoj, pridobivanje novih kompetenc skozi aktivnosti – in kako je vplivala na tvoje življenje. Premakni se 5 polj naprej.

Igra življenja

Aktivnost 10

Financirano s strani:

Veleposlanštvo
Kraljevine Nizozemske

V sodelovanju z:

